

KAITSE KODU!

9. veebruar 1929

NR. 6

Hind 20 senti

SALU.

Tänases numbris:

Kaanepeilt:	Talilõbud vabas looduses.	- no:	Kurb statistika.
J. Soots:	Mälestusi kindral Põdrast.	R. L.:	Pealikute lendkool Örus.
G. Lagus:	Kindral-major Ernst Põdder.	R. L.:	Üks unustatud ja võõrifi mõistetud spordihar.
-	Kindral E. Põdra mälestusi meie saamisajast.	-	Kaitseliidu sporditegelaste kehalise kasvatuse kursused.
-	Toimetajate vahetusel.	-	Eestlased-vikingid.
- no:	Töölised on lafinguvalmis...	dk.:	Jaan Naaris 1919 †.
N. N-r.:	Deelune relv.	-	Soome kaitseliidu suusavõisilused.
-	Leedu kaitseliidu haridustööst.	-	Maila Talvio: Kured (järg).
-	Soome naiskodukaitsse tööl.	A. Burneister: Male.	
Et.:	Üleriiklikud kaitseliidu suusatamise võistlused.		

KÕIGILE! Pakume teile kingituseks järgmised väärtuslikud asjad:

jalgratas,
kohver-grammofon,
jahipüss,
paar häid suuski.
väikekaliibriline vintpüss.

Kõikide kodanikkude vahel, kes

15. veebruariks

uuendanud «Kaitse Kodu!» aastatellimise, loositakse välja ülalnimetatud võidud.

Ainult üks kuu on veel aega.

Uuendage aegsasti **«KAITSE KODU!»** tellimisi!

KAITSE KODU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad. ¼ lehek.
40 krooni, ½ lehek. 20 krooni,
¼ lehek. 10 krooni ja ⅛ lehek.
5 krooni. Esimese kaane sise-
külj 50%, tagumise kaane välis-
külj 100% kallim.

Nr. 6.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella ½9—10 h.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: V. Neggo.

Tegev toimetaja: E. Jalak.

Mälestusi kindral E. Põdder'ist.

„Kaitse Kodu'le“ kirjutanud kindral **Jaan Soots.**

Kindral Põdder'it sain tundma veel enne Vene-Jaapani sõda Vilno linnas 107. jalaväe Troitski rügemendis. Nimelt, kui mina nimetatud rügemendis vabatahtlikuna teenisin, las kis Vilno sõjakool uue lennu alamlipnikke välja, ja siis ilmus teiste hulgas nimetatud rügemendi ka alamlipnik E. Põdder. Sain teda näo järele tundma, kuid tuttavaks ei saanud: olin mina ju alles vabatahtlik, aga tema juba kuulus ohvri-
seride hulka. Pealegi oli aega vähe — astusin ise ka kohe Vilno kooli. Kui kooli lõpetasin ja Vene-Jaapani sõtta sattusin, kuulsin, et üks minu kaasmaalastest, nimelt leitnant Põdder, teenivat ühes Siberi küttide rügemendis, kokku meie aga ei saanud. Ka maailmasõja algus ei viinud meid kokku. Juba revolutsiooniajal, suvel 1917. a., kui Mohilevis Vene vägede kõrgema ülemjuhataja staabis teenisin, öeldi mulle ühel päeval, et minu kaasmaalased alam-polkovnik Põdder ja staabikapten Kann käinud Eesti rahvusliikude rügementide pärast ülemjuhataja jutul. Ma aimasin, et see on ikka seesama Vilno Põdder, ja pärisin, kuhu ta jäi, aga ta oli juba ära sõitnud. Alles siis, kui sama aasta sügisel jõudsin Tallinna, sain temaga 3. Eesti rahvusliku rügemendi kasinos tuttavaks. Ta oli

läinud märksa vanemaks, oli end natuke juba kühma tõmmanud, kuid oli nüisama elav ja teravmeelne kui enne Vene-Jaapani sõda. Paari lausega iseloomustas ta mulle Tallinna olukorda, ja see sai mulle kaunis selgeks. Siis varsi hakkaski meie teenistus Eesti rahvusliikudes vägedes. Kui polkovnik Tõnisson sai brigaadiülemaks, sai polkovnik Põdder 1. rügemendi ülemaks ja sõitis Haapsallu. Kuidas ta seal tegutses, on üldiselt teada, kuid tuleb märkida, et tema oli see, kes Haapsalu linna rüüstamise Vene vägede poolt ära hoidis. Tema jäi oma rügemendiga erapooletuks, kui sakslased sisse tungisid, ja sõlmis sakslastega isegi esimese kirjaliku lepingu. Saksa okupatsiooni ajal tuli temal vangis istuda. Aga kui okupatsioonivõim langes ja Eesti riiklikke vägesid hakati looma, sai nüüd juba kindraliks ülendatud E. Põdder sisekaitse ülemaks. See amet oli sel ajal väga tähtis, sest harilikku riiklikku seesmist korda meil ei olnud. Enamlased tahtsid aga seesmist pööret toime panna ja valitsemist võtta enda kätte. Selle vastu võitlemiseks seadis kindral Põdder oma käskudega kindla korra sisse. See kord, mis nii tarviline oli sel segasel ajal, ei meeldinud seltskonnale, ja kindrali käskkirju,

Kindral-major Ernst Pödder.

mis algasid sõnadega „mina käsin“, „mina keelan“, nimetati pilkeks Seckendorfi käskkirjadeks. Kuid mõju nad avaldasid, ja vägede seljataga sai kord majja. Kui Lätis Landeswehr pani toime riigipöörde ja lõunast kerkis silmapiirile uus vaenlane, otsustas ülemjuhataja

kindral Laidoner lõunarinde kaitseks luua uus 3. diviisi, mille ülemaks ta määras kindral Pödder'i. Ja see määramine ei olnud ekslik: kindral Pödder'i diviis purustas Landeswehri ja Saksa raudidiviisi ja jõudis Riia alla välja, kust ta peale seda, kui liitlased olid vahele sobitanud, pööris Eestisse tagasi, et sügisel võtta osa Narva kaitseoperatsioonist, kus diviis jälle oma meelegindlust näitas, kuni rahu alla kirjutati.

Peale sõja lõppu oli kindral Pödder kauemat aega 2. diviisi ülem, olles sellega Pihkva rindel valvel. Aga imelikul kombel oli tema ka 1. detsembril 1924. a., kui kommunistid Tallinnas tahtsid panna toime rüüripöörde, Tallinnas ja võttis mässukatse likvideerimisest isiklikult osa. Häädine tervis sundis teda lahkuma diviisülemaks kohalt ja asuma sõjanõukogu liikmeks. See aga ei takista teda kaitseliidu organiseerimisest energiliselt osa võtmast, mispärast ta ka kaitseliidu vanematekogu liikmeks valitakse, kus tegutseb tänini.

Kindral E. Pödder on meie vanemaid sõjaväe rivijuhte. Tema nimi tuleb ikka ette, kui räägitakse meie iseseisvusvõitlusest. Oma teenetega ja oma otsekohese ja lihtsa iseloomuga on ta võitnud säärase poolehoidu, et teda võib meil õigusega nimetada üheks populaarsemaks väejuhiks.

Tema teeneid on hinnatud 1. liigi 1. järgu vabadusristiga. Lätlased on hinnanud tema teeneid karutapjute ordu 2. ja 3. järgu märkidega. Samuti on temal Soome ja Poola aumärgid jne.

Kindral Pödder sai 50 a. vanaks. See ei ole veel suur iga, kuid kui võtta arvesse, mis kindral E. Pödder on läbi elanud ja läbi teinud, siis pole imestada, et tema tervis pole enam kõige parem. Soovin juubilarile head tervist, et ta veel kaua võiks viibida meie keskel, olles noortele eeskujuks, kuidas rasketel aegadel kaitsta Eesti vabadust.

Kindral-major Ernst Pödder.

Meie vabadusvõitluse aegjärgu tüsedamaid kujusid.

Tema 50. sünnipäeva puhul (10. II. 29.).

50 aastat tagasi, 10. veebruaril 1879, nägi esmakordselt maailma meie vabadusvõitluste kangelane kindral-major Ernst Pödder. Ta sünnikohaks osutus Tartu, kus möödus ka ta noorus.

Esialgse hariduse omandas E. Pödder Tartu linnakoolis. Elades kaasa meie rahvustunde sügavamale ärkamisajale omandas noormees sealt jäädavaid mälestusi, mida ei suutnud sumbuta-

da kestvad aastad teenistust ohvitserina Vene sõjaväes — võõrsil, kaugel isakodust.

Kuid need nooruse mälestused ja rahvuslikud tunded manasid esile hiljem tungi kodumaa järele ja kohusetunde isamaa vastu...

Edasi algab raske teenistus Vene sõjaväes, kus muulasel, eriti eestlasel, on raske läbi lüüa. 1. augustil 1900. a. lõpetas E. Pödder n.-leitnandina Vilno sõjakooli I järgus ja valis oma tee-

nistuskohtaks 107. Troitsky polgu ja hiljem 123. Koslovsky polgu, elades Siberis.

Vene-Jaapani sõjas näeme E. Pödder'it juba kompaniülemana, kus ta ühel luurematkal saab haavata.

Peale Vene-Jaapani sõda jätkab E. Pödder teenistust 32. Ida-Siberi kütipolgus ja hiljem 52. Siberi kütipolgus, millega 26. septembril 1914. a. kompaniülemana ja staabikaptenina astub maailmasõtta.

Seal võtab ta osa lahingust sakslaste ja austerlaste vastu ja saab kaks korda haavata ja korra põrutada. Teenete eest ülendatakse E. Pödder kapteniks 1914. a. lõpul ja 10. augustil 1915. a. alam-polkovnikuks, olles sel ajal juba pataljoniülem. Sellele järgneb 16. juulil 1917. a. ülendamine polkovnikuks. Siia juure tuleb mainida veel hulgaliste aumärkide annetamist.

Seal lõpevad kindral Pödder'i teened Suur-Venele ja peale seda, kui ta oli määratud 47. Siberi kütirügemendi ülema kohustetäitjaks ja kui korraarmastaja sõjamees enam ei sobinud väerindel alanud lagunemisega ning kuulda sai Eesti polkude loomisest, tõttas kindral Pödder Eestisse ja juba 22. juulil 1917 leiame teda

vormeeritavas Eesti polgus.

Ei olnud kerge pääseda välja Vene polgust, ja oma mälestusis kirjutab ta, kuidas ta kava-

lusega, et isiklikult väeosa lipu viib pealinna, uue olukorra kohaselt ümbertegemise, pääseb Eestisse.

Meie rahvusväeosade vormeerimise aegjargul elustas tunduvalt asjakäiku E. Pödder'i tulek. Meil oli ainult 3 vanemat sõjaväelast ja E. Pödder'is leidis I Eesti polgu ülem endale võrratu abilise.

Ka rahvusväe organisatsioonidega oli E. Pödder'il esimesest päevast peale soe vahekord, mis säilis viimse ajani. Kui kõrgemais staabes oli midagi vaja kiiresti läbi viia, siis komandeeriti sinna E. Pödder, kes oma viimistletud diplomaatliku anniga eriti revolutsiooniliste asutistega kõnelda alati suutis ülesande läbi viia.

Tänu I polgu ülema, praeguse kindral Tõnissoni, ja tema abi kindral Pödder'i energilisele tegevusele kosub ja tugevneb sisemiselt I Eesti kaitseväeosa, kes muutub oma distsipliinilt ja kindlalt rahvuslikult meelsuselt eesküülikuks väeosaks ja meie rahvusliku aate kandjaks.

Edasi näeme kindral Pödder'it polguga väerindel — Volmari all. Seal läheb polk Saaremaa operatsioonile, kuid vahepeal tehakse kindral Pödder'ile teine tähtis ülesanne — vormeerida

Tallinnas uus Eesti väeosa.

Tallinna üksiku (hiljem 3.) polgu sünd tuli meile ootamata ja selle läbiviijaks oli kindluse

Veel kaks nädalat!

Ärge unustage, et veebruari lõpul s. a. loositakse „Kaitse Kodu!“ aastatellijate vahel terve rida hinnalisi võituseid.

Iga kodanik, kes on 15. veebruariks uuendanud „Kaitse Kodu!“ aastatellimise, võib võita jalgratta, kohvergrammofoni, jahipüssi, paari häid suuski või väikekaliibrilise jahipüssi.

Ärge unustage uuendamast „Kaitse Kodu!“ tellimisi!

Loosimine läheneb iga päevaga!

komandant admiral Leskof, kes kartis, et saartelt põgenevad väeriismed Tallinnas rüütama hakkavad, ja seetõttu vormeeriti eestlastest kiiresti uus polk.

Samal ajal tärkas meie kaitseliidu esimene algidu, — omakaitse, kusjuures esimesed omakaitsealased ühiselt Eesti polguga kogu linnas korda alal hoidsid.

See oli 19. oktoobril 1917. a. ja varsti oli polgus I polgule sarnane kord, ehk see küll oli raskemalt teostatav, kuna Tallinnas sel ajal juba tugevasti enamlik propaganda oli massi sisendunud.

Hiljem, 19. detsembril samal aastal, kindral Tõnissoni lahkumisega brigaadiülemaks määratakse kindral Pödder I Eesti polgu ülemaks. Polk asub Haapsalus.

Algab raske aeg, täis heitlust enamlaste võimuhitsemisega ja lagunemisprotsessiga. Siin kergib esile

Kindral Pödder'i kui suurima isamaalase ja juhi tegevus.

Polku sügavasti sisendatud rahvustunne seisab vastu enamlaste kihutustööle ja meie rahvusliku liikumise ainsaks reaalseks jõuks tol raskel aegjärgul osutub veel I Eesti polk eesotsas kindral E. Pödder'iga.

Kui variseb kokku meie maal enamlaste ja seega ka Vene valitsuse järeltulija võim, siis on kindral Pödder esimene, kes **esmakordselt esindab Eesti vabariiki 21. veebruaril 1918. a.**

Saksa sõjaväesalga juhi ees ja sõlmib viimasega kirjaliku lepingu, et **sakslased tunnustavad I Eesti polgu iseseisva, erapooletu riigi sõjaväena...**

Hiljem, kui Saksa okupatsiooni võim saadab koju Eesti väed, töötab kindral Pödder vägede likvideerimise komisjonis, enne seda isiklikult korraldades relvade peitmist Läänemaal, mis pärast vabadussõjas pakkusid väärilist tuge.

Elades Tallinnas, valitakse kindral Pödder ametlikult lubatud sisekaitseorganisatsiooni „Omakaitse“ juhtimisele, missuguse legaalse tegevuse varjus algab ta organiseerima ülemaalist kaitseliitu.

See ettevõtte edeneb jõudsasti ja juba asuvad uue rahvusliku organisatsiooni rakud maakonnis. Kuid kindral Pödder'i tegevus osutub sakslastele kahtlaseks ja 14. augustil 1918. a. vangistatakse ta ja hoitakse kinni kuni 15. septembrini, mil vabastatakse, sest kindlat süü tunnusemärki ei leita.

Ei ole huvita tähendada, et ka enamlased kaugeltki sõbralikult kindral Pödder'ile ei suhtunud ja ta seljaga surmamõistisid.

Saksa okupatsiooni võimu kokkuvarisemisel, 21. novembril 1918, nimetatakse kindral

Pödder jällegi kokkutulnud I polgu ülemaks, mis kohal ta endist tegevust jätkab kaitseliidu organiseerimisel, kes vahepeal põranda alt on üles tulnud ja võimsa organisatsioonina kaitseb meie iseseisvuse tärkamise lapsesamme.

17. detsembril, kui enamlaste pealetungil kodumaad ähvardab oht, annab Ajutine Valitsus kindral Pödder'ile ülemjuhtaja õigused enamlastest veel vallutamata maakondade üle, kus ta organiseerib kaitseliidu tegevust.

23. detsembril nimetatakse kindral Pödder sisekaitse ülemaks, missuguse tegevuse juures ta kindla käega algab sisemise julgeoleku alal kindlustamise tööd.

Hiljem, meie sisemise riikliku elu stabiliseerimisega määratakse kindral Pödder 3. diviisi ülemaks, mida tema edukalt juhtis lõunaväerindel Heinastest Valgani. Kui vabanes Eesti territoorium, jätkas tema edukalt tegevust enamlaste vastu Läti pinnal Lubani järvest Kudepini.

Kui Saksa väed veel kord püüavad tungida Eestisse — Landeswehri sõjas — suudab kindral Pödder, juhtides Eesti vägesid, osava tegevusega neid lüüa ja meie liitlase — Läti — pealinna neist vabastada.

Likvideerinud vaenlase lõunarindel, asus kindral Pödder oma diviisiga põhjarindele, kus 25. novembrist 3. jaanuarini 1920 edukalt kaitsis vaenlase äärmiselt ägedate ja ülekaalukate pealetungide vastu rinnet lõunapool Narvast kuni Peipsini.

Vabadussõja lõppedes määratakse kindral Pödder 1. jaanuaril 1921. a. 2. diviisi ülemaks, mida ta juba rahuolukorras juhib kuni 31. märtsini 1922. a., mil määratakse sõjanõukogu alaliseks liikmeks.

Eesti vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on kindral Pödder'ile annetatud vabadusristi I liigi I järk ja normaaltalu. Välismaa aumärkidest on talle annetatud Läti „Karutapjate Ordu“ III ja II järgu aumärgid, Soome „Valge Roosi“ I kl. komandöri rist ja Poola „Sõjarist“.

Käesoleval ajal, olles sõjanõukogu alaliseks liikmeks ja asjade valitsejaks, pühendab ta oma vaba aja seltskondlikule tegevusele. Esikätt tuleb siin nimetada tegevust kaitseliidu vanematekogu liikmena, siis on ta veel tegev juhtiva tegelasena Vabadussõjalaste Liidus, Vabaduse Risti Vendade Ühingu ja teistes organisatsioonides.

Eriti tuleb märkida kindral Pödder'i tegevust meie skoutluse alal, kus ta praegu on Noorseppade nõukogu liige, seega meie rahvuslike skoutide „Baden Povel“. Suurimaks teeneks sel alal on juubilaril seni valitsenud skoutide vaheliste lahkkelide lahendamine, nii et lähemal ajal võib oodata kogu Eesti skoutide liitumist ühiseks pereks.

Kindral Põdder'il on määratu populaarsus ohvitserkonnas, sõdurite hulgas ja seltskonnas tema suure isamaalise tunde poolest. Kui 1. detsembril 1924. a. puhkes pealinnas ootamatult kommunistide väljaastumine, oli kindral Põdder esimesi, kes julgesti ja ennastsalgavalt astus välja nende vastu.

Kõik see, alates Eesti rahvusväeosade loomise tööst 1917. a. ja tegevusest meie iseseis-

vuse rajamisel, raskel heitlusaegjärgul vabadussõjas ja hiljem tegevuses rahua ajal mitmekesistel aladel ühiskondlikkudes huvides, väärrib pikemat peatumist juubilarite tegevuse juures ja ühtlasi tuleb temale soovida rohket edu ja jõudu tulevikus kodumaale kasuliku töö jätkamiseks.

G. Lagus,
vanem leitnant.

Kindral E. Põdder'i mälestusi meie saamisajast.

Väljavõtteid meie populaarsema vanema kaitsevägejuhi kõnest, mis peetud 3. II. 29. kaitseliidu kontsert-kõnehommikul „Estonia“ kontsertsaalis.

Andes alul ülevaate Eesti väeosade koondamisest kodumaale pärast esimest ja enamlist revolutsiooni, värvikalt kirjeldades enamlaste kihutustööd Eesti väeosades, läks kindral Põdder oma kõnes üle kaitseliidu loomisele:

Omakaitse mõte tuli kõige enam admiral Pitkal, kes nägi, kui suur korralgedus valitses Vene sõjaväe osades ja kuivõrt halvavalt mõjus revolutsiooni süvendamine vaesemale rahvakihile, eriti linna alevikkude elanikele. Algas rüüstamine, vargused, sissemurdmised jne. Ei olnud ette näha, kui kaua revolutsioon püsima jääb, seepärast ei saanud ülesehitava tööga peale hakata.

15. juulil said Eesti seltskonna tegelased, kes olid selle mõtte teostamiseks kokku liitunud, loa Vene seltsleagse valitsuse poolt omakaitse asutada. Kaks päeva peale seda pidasid asutajad liikmed 1. koosoleku. Ja nõnda pandi alus omakaitsele, kelle eesmärgiks oli Tallinna kodanikele kaitset pakkuda vägivalla vastu. Tuli ägedaid kokkupõrkeid Vene sõduritega. Nõnda et — tol ajal olin mina 3. rügemendi ülem — andsin igale oma mehele sõjaväerustuses sõduri kaasa. Eriti tuli kokkupõrkeid madrustega siis, kui hakati organiseerima puna-parteid. Eesti kommunistlikul valitsusel oli ka teada, et omakaitse ei poolda kommunismi ega kommunistlikku valitsust, vaid et toetab kokkutulevat Asutavat Kogu. Et meie, Eesti rahvas, oma suures enamuses ei pooldanud kommunismi, võib tõendada seega, et Vene Asutavasse Kogusse valimistel said kommunistid kõigest 38% hääli. Eesti Asutava Kogu valimistel, mis toime pandi 1918. a. jaanuaris, või 1917. a. detsembris, oli ainult 34% hääli nende poolt. Seepärast tegigi kommunistlik kohalik Eesti valitsus korralduse, et Asutav Kogu ei tohi kokku tulla. Novembrikuus kujunes vahekorid omakaitse ja kommunistide vahel niisuguseks, et kommunistid ajasid omakaitse laiali, areteerides tähtsamaid tegelasi. Omakaitse juhatuse poolt anti sõjariistad omakaitse aktiivsematele tegelastele ja otsustati tegutseda p o r a n d a l l, et kui saab hea ja soodus väljaastumise moment, tulla appi oma seaduslikule valitsusele ja kodanikele.

20. veebruaril, kui ma ei eksi, algasid esimesed sakslaste salgad osa Venemaa okupeerimist, tulid Haap-

sallu, 1—2 päeva hiljem tuli järgmine salk. Riia poolt tungisid sakslased Valga ja Tartu peale. Sakslased okupeerisid mitte ainult Eesti ja Läti maa-alad, vaid terve Lääne-Venemaa: Poola, Ukraina, Kaukasuse. Nii et meil enamlise võimu asemele asus Saksa okupatsioon. Sakslased ei tulnud siia Eesti rahva heakäekäigu eest hoolitsemiseks, vaid nad tahtsid teostada seda mõtet, mis ammugi pesitses mõisnikkude ajudes: et Eesti, üldse Balti provintsid, liidetaks Saksamaaga. Sakslased õieti tahtsid koloniseerida Eestit. Nad mõtlesid asutada siia oma hertsogtumi.

Kui ma sellel nädalal Haapsalust Tallinna sõitsin, et siin mõne meie poliitilise tegelasega seisukohta võtta, kuidas tegutseda, pöörsin ma admiral Pitka poole. Kaitseliit oli astunud samal päeval välja valitsuse toetamiseks, kui oli välja kuulutatud Eesti iseseisvus, s. t. 24. veebruaril, ja nõnda tuli välja, et kaitseliit, see põrandaalune organisatsioon, oli esimene, kes meie Ajutist Valitsust toetas iseseisvuse väljakuulutamise ajal. Pitka oli astunud kontakti Saksa võimudega ja vaatamata, et nad ei tunnustanud Eesti Ajutist Valitsust, lubasid nad omakaitsele edasi tegutseda põhikirjaga, missuguse pidid sakslased kinnitama. Selle järgi nõuti, et tingimata pooled juhatuse liikmed peavad olema sakslased. Admiral Pitkal oli kavatsus nõutada sakslastelt luba omakaitse organisatsiooni laiendamiseks üle terve Eesti. Alul olid sakslased nõus. Kuid hiljem andsid nad loa ainult Tallinna linna kohta. Sai selgeks, et Eesti sõjavägi laiali saadetakse. Märtsikuu 20-dal anti meile sellest teada. Jällegi astusime Pitkaga kontakti, kuidas tegutseda. Oli selge, et sakslastel oli käimas suur võitlus Prantsuse rindel. Prantsusmaale hakkas suurel hulgal juure voolama ameeriklasi ja mõne päeva jooksul peatati sakslaste pealetung — aprilli alul ei suutnud sakslased Prantsuse liinil enam midagi ära teha. Ühes sellega oli ka selge, et sakslased ei võida. Eesti tegelased said aru, et tuleb trööstida end sellega, et lõpuks, kui sakslased on kaotanud Prantsuse rindel, nad sunnitud on ka siit lahkuma.

Niisuguses kindlas uskus oli suurem osa meie sõjaväelastest ja pooliitikategelastest. Ja see sundis meid organiseeruma selleks, et iga üksik väeosa oleks tugev

sõjaline jõud, mis suudaks ja võiks otsekohe meie valitsust toetada. Seepärast arvati, et, kui sõjavägi laiali saadetakse, on tingimata tarvis luua üleriiklik põrandaalune kaitseliidu organisatsioon. Keskpunktiks sellele organisatsioonile pidi olema Tallinn.

Nagu mäletate, oli sel ajal väga raske liikuda ühest linnast teise, kuid siiski olid määratud maakonnalinnadesse ohvitserid selleks, et Eesti sõjaväelasi organiseerida. Seda tööd pidi tegema ettevaatlikult. Igas maakonnas oli üks isik, ja ei tohtinud välja teha, et teist oma inimest tunnend. Oli kavatsus organiseerida Eesti kaitseliitu. Kindral Larka ja minu poolt töötati välja salajane Eesti kaitseliidu põhikirj, mille järgi pidi andma iga maakond ühe rügemendi. Esindajatele jagati põhikirjad laiali. Kui ettevaatlikult tuli siin talitada, seda tõendab juhtumine usaldusmees Vörk'iga. Sõitnud kitsarööpalisel raudteel ja rääkinud: mis seal ikka karta, et tuleb veidi kannatada, küll tuleb pea inglane ja prantslane, küll siis sakslane kobib välja. Sellest oli küllalt — ta vangistati, anti kohtu alla ja mõisteti surma. Ainult, et õigel ajal teada saime, päev enne kohtuotsuse täideviimist, pöörasime kolme isikuga, neljandaks võtsime sakslase Antropovi, ja läksime Seckendorfi jutule. Härra Teemant pidi ka kaasa tulema, Antropov aga soovitas Teemandil mitte kaasa tulla. Seisime ukse ees, kõlistasime, teener või mis ta oli, tuli ja ütles, et härra ei saavat vastu võtta. Antropov ütles — peab ikka kuidagi veel katsuma. Jäime pingile Toomkiriku juures istuma, kuna Antropov läks köögiuksest sisse. Ootasime tükk aega, mõtlesime, nüüd läks hästi, ega ta muidu nii kauaks jää. Läks 10 minutit mööda, paraaduks läks lahti ja meid paluti sisse astuda.

Seckendorf võttis meid vastu salmiga piiblist, et Eesti rahvas ei olevat küllalt jumalakartlik, ei austavat ülemust ja töötavat okupatsiooni-võimu vastu. Lõpuks võeti kõne alla Vörk. Meie tõendasime, et Vörk ei ole poliitiline süüdlane ja Vörgule määrati 10 aastat sünnitööd.

Mäletate väga hästi, et varsti pärast sakslaste tulekut hakati kohalisi seltskonnategelasi areteerima. Ja suurte võimumeeste poolt avaldati mõtteid, et tarvis ainult need 2000 Eesti haritlast vangistada ja — asi korras. Ja kui ei oleks tulnud sakslaste kokkuvarisemine Lääne rindel, siis võib kindel olla — nad oleksid oma sihi saavutanud. Nad oleksid pannud meie energilisemad poliitikategelased trellide taha. Nad oleksid hakanud Eestit koloniseerima. Oli nimelt kavatsus 3—4 miljonit koloniste sisse tuua, s. t. et Eesti talurahva kiht oleks pidanud välja kolima Saksamaale vabrikutesse...

Sakslased, kui neil lahti pääses revolutsioon aprillis pärast keiser Vilhelmi troonilt äraastumist, hakkasid siit taganema, vaatamata et Versailles'i rahulepingu põhjal olid nad kohustatud okupeerima nii kaua või okupeeritud maid oma käes pidama ja neid kaitsma, kuni liitlased seda nõuavad. Seda ülesannet sakslased ei täitnud. Omavoliliselt, ilma liitlastele teatamata, hakkasid nad väeosasid siit välja saatma. Samal ajal algasid enamlased pealetungi. Meie meestel

ei olnud sõjariistu, pidime enamlaste vastu astuma täiesti paljaste kätega. Mõned poliitikategelased arvasid, et küllalt on vaimustust, Eesti rahvas usub oma jõusse, et on ainult vaja välja kuulutada vabatahtlik mobilisatsioon ja rahvast tuleb kokku. Aga meie eksisime. Meie saime kokku üle terve Eesti ainult ühe tuhande vabatahtliku ümber ja neistki olid 50% väga kahtlased, sarnased, kes ei armastanud tööd teha ega kodus olla. Nõnda tuli novembri lõpus välja kuulutada sunduslik mobilisatsioon terminiga 2. detsember. Nõnda tuli välja, et meie valitsus oli faktiliselt ilma mingisuguse sõjaväelise toetuseta,

ainukene reaalne jõud, mis valitsusel oli, oli kaitseliit.

11. novembril, kui võim üle anti Eesti valitsusele, Maapäevale, samal õhtul Eesti kaitseliit kuulutas likvideerituks Bürgerwehri. Samal õhtul peeti ka uus koosolek, kus välja astus

põrandaalune organisatsioon

ja võttis juhatuse oma kätte. See oli kõige raskem aeg meie kaitseliidule. Ka maakondades sündis organiseerimine. Nõnda saime Lõuna-maakondadest 5—4 päeva pärast Ajutise Valitsuse võimule astumist 600 kaitseliitlast. Tartumaal oli juba Saksa okupatsiooni ajal väga hästi organiseeritud kaitseliit, ka Narvas. Peale selle oli Iisaku ümbruses kaitseliit kaunis hästi organiseeritud, ka Võrus ei olnud viga. Aga mõnedes maakondades ei olnud midagi tehtud ja see tuli kirjutada nende arvele, kes olid seal juhtivateks jõududeks.

Peab tähendama, et alguses oleks meil väga raske olnud oma isiosioonist ja Ajutist Valitsust kaitsta, kui poleks olnud kaitseliitu, kuigi kaitseliit oli moraalselt nõrk, ja meil ei oleks paljugi korda läinud sellest, mis meil korda läks. Sest, et kahe nädala jooksul ei olnud meil üldse sõjaväelist jõudu ja kui hakkasime mobiliseerima, siis pidime nad kohe saatma frondile ja sise-mise, koduse korra toetajaks ei olnud kahe, kolme nädala jooksul peale kaitseliidu kedagi.

Kui peatuda kaitseliidu arvuliselt kasvamise juures, siis pean ütleva, et asi oli järgmine. Kui meie kaitseliit avalikult välja astus peale 11. novembril, oli meil liikmeid olemas 1200 inimest, mõned päevad või nädal hiljem oli koos juba 2000 meest. See oli aeg, kus töölised kavatsesid maksma panna

n. n. kommunistlikku korda või nõukogude valitsust.

Et ei juhtuks kokkupõrkeid — olin tol ajal sisekaitse ülem, — arvasin, et on vaja tööliste näidata kaitsele võimu ja korraldasin jalutuskäigu läbi linna. Esimesele jalutuskäigule oli kokku tulnud 300 kaitseliitlast, ja et kolonn oleks pikem, tuli mehed pariviisi ritta seada...

Miks nii vähe kaitseliitlasi oli kokku tulnud? Kui ma pärast järele küsisin, siis arvati, et ei maksa enast tööliste näidata, et siis, kui valitsus nende kätte läheb,

panevad veel seina ääre.

Lugupeetud kuulajad, kui oleks jalutuskäigule kaasa tehtud või ei oleks, kas töölised oleksid tunnud või mitte, kui nende kätte oleks võim läinud, oleks ikka

Kuidas SSSR-is harjutatakse rahvast sõja juhuks: naised, põllutöölised, gaasimaskides.

pidanud nii-kui-nii seina ääre seisma. Teine jalutus-käik õnnestus. Võttis osa 4—5 tuhat inimest. Miks ei tahetud kaasa teha? Peab ütleva, sellepärast, et inimesed olid vähe tuttavad, ei tunnud uksteise jõudu. Aga sõjas aktiivses tegevuses sõjariistadega, peab ütleva, et

kaks vahvat meest maksavad palju rohkem kui 50 või 100 arga meest.

Harilikult on ikka nii, et põgeneval väel on rohkem langenuid kui tugevasti vastupaneval. See näide tuletab mulle meele, kui oli kord tööliste väljaastumine Tallinnas, saadeti selle rahustamiseks salk, mis koosnes 60 relvastatud mehest. Kahjuks oli nii, et salga ohvitser oli arg. Ja nii lõppes, et tööliste ajasid selle salga laiali. Nüüd mindi Raekoja juure ja seal ajas kolmemeheline patrull kommunistid laiali.

See on ilusaks pildiks sellest, mida tähendab hingeline seisukord. Praegune olukord on palju parem. Meie kaitseliit on muutunud aktiivsemaks organisatsiooniks pärast 1. detsembrist. Kahju nii paljuist ohvritest, mis olid 1. detsembril. Aga

see oli õppetund

ja vististi võime loota, et see aktiivne vaim, mis meie väeosasid vaimustas 1. detsembril, ja ka kaitseliitu, valitseb kaitseliidus ka praegu. On vaja, et see vaim ei hakka kaduma, vaid püsiks edasi see armastus isamaa, oma rahva, oma kodu vastu, mis meid võidule viisid vabadussõjas, mis üle päästis 1. detsembrist. Et kaitseliit edasi jääks selleks, missugusena ta end näidanud, on vaja, et kõik kodanikud kaitseliitu toetaksid. Nagu teada, on meil teostatud üheaastane sõjaväeteenistus-aeg. Sundaega teenivad noormehed ei saa küllaldaselt omandada oskusi, kui peame omal sõjaväelist kaitset sisemise korra kindlustamiseks. See ülesanne peab täielikult olema kaitseliidu käes. Sõjaväelased peavad tegevad olema välisrindel.

Ma soovin teile, austatud kuulajad, õhutada seda mõtet, kaitseliitu toetada. Kes on füüsiliselt terve, toetagu füüsilise jõuga kaitseliitu, olles selle aktiivne liige. Kes aga mitmesuguste põhjustel ei suuda seda teha, toetagu teda aineliselt ja ka hingeliselt ning vaimliselt. Seda soovin ma koosolekul olijatele.

Lugege

„Kaitse Kodu!“ tellijate vahel
loositavate võitude nimekirja

leheküljel nr. 130

Uuendage veel täna tellimine!

Toimetajate vahetusel.

* * *

Lahkudes käesoleva numbriga „Kaitse Kodu!“ vastutava toimetaja ametist pean oma meeldivaks kohuseks tänada südamlilikult kõiki neid, kes oma väärtusliku kaastööga on aidanud kaasa ajakirja sisu rikastamiseks, mitmekesistamiseks ja huvitavaks tegemiseks, ta välismuse kaunistamiseks ja ta levitamiseks, mistõttu „Kaitse Kodu!“ aastast-aastasse on tunginud ikka laiematesse rahvahulkadesse, võitnud endale igal pool sooja, kindla poolehoidu, mida avaldab järjekindel lugejaskonna kasvamine.

Sama südamlik tänu olgu öeldud kogu „Kaitse Kodu!“ lugejaskonnale ta ainelise ja moraalse toetuse eest ühisele aatelisele kaitseliidu asjale.

Eriliselt aga avaldan tänu kaitseliidu ülemale kindr.-major J. Roskale ja peastaabi ülemale kol.-lt. J. Maidele, kes vahetpidamata oma tulusate näpunäidetega on püüdnud aidata kaasa „Kaitse Kodu!“ tuumastamiseks, ja oma kauaaegsele lähemale kaastöölisele, tegevale toimetajale hr. Evalt Jalakale, kes lahkub ühes minuga, et kanda kaitseväes oma kohustust isamaa vastu, ta suure töö ja vaeva eest „Kaitse Kodu!“ toimetuse laua taga. „Kaitse Kodu!“ on tal alati olnud südameasjaks, ning seepärast on töö ka kannud kaunist vilja.

Uuole toimetusele, vast. toim. hr. kol.-lt. J. Maidele ja tegevale toim. hr. L. Sõerdile, aga soovin jõudu ja püsivust „Kaitse Kodu!“ toimetuse töö jätkamiseks ja tema juhtimiseks ikka kaunima tuleviku poole.

V. Neggo.

* * *

„Kaitse Kodu!“ järgmist numbrit teeb juba uus tegev toimetaja, kuna senisel tegeval toimetajal, s. t. minul, on au noorsõdurina rivi-

drilli õppida juba siis, kui „K. K.“ käesolev number jõuab lugejaile kätte.

Olen meie ajakirja tegevvõime kokkuseadmis-tööd juhtinud poolteist aastat — ma ei tea, kas ajakirjale kasuks või kahjuks. Selle aja jooksul on teostunud ta välismuse, sisu, ilmes ja iseloomus mõnigi muutus. Ei taha kaugelgtki väita, et need muutused hea poole oleksid olnud tingitud ainult minust — rohkemgi veel selleks on mõjunud kaitseliidu ülemakindr. J. Roska ja staabiülemakol. J. Maide lahke kaasabi ja vastutulek ning vast. toimetaja prop.-peal. hr. V. Neggo initsiatiiv ning ennastalgav kaastöötagamine. Teiseks olen alati leidnud lahket vastutulekut meie kaastöölislert, kelle hulka on kuulunud vabariigi esimesed kodanikudki. Kolmandaks on määratud tööd teinud ajakirja majandusliku ja levitamise alajuhthr. R. Jukk, luues soodsa eelduse ja tingimuse ajakirja majandusliku külje kõvenemisele ja lugejatehulga kasvamisele. Üldiselt aga: kogu see poolteist aastat on olnud „Kaitse Kodu!“le“ hoogsaks edennemise ajajärguks. Olen lõpumatult rõõmus, et see nii on olnud, ja on nagu kahjugi lahkuda sellest hoogsast rühkimisest just praegu.

Pean oma meeldivaks kohuseks tänada südamest kaitseliidu ülemat kindral J. Roskat ja staabiülemat kol. J. Maidet ülesnäidatud huvi ja abi eest. Otsakohesem tänu vastutavale toimetajale hr. Viktor Neggole ta väsimatu koosrühkimise eest, milles jagasime kõike — head ja muret.

Täna kõik „Kaitse Kodu!“ kaastöölisi mulle ülesnäidatud lahke vastutuleku eest. Ter-vitan kõiki lugejaid. Loodan ja soovin, et „Kaitse Kodu!“le“ avaldatud huvi ja osavõtt püsib, veel kasvabki.

Evalt Jalak,
senine tegev toimetaja.

„Töölised on lahinguvalmis...“

Läti sotsialisti avalikud sõnad.

Viimased Läti sündmused kõnelevad enam kui selget keelt hädaohust, mille moodustab „punane batsill“. Tänavvõitlused, laskmised, demonst-ratsioonid — kõik tõendavad, et Läti 1. detsember ei olnud kaugel. Ei ole vast üleliigne sel puhul peatuda „punase sõjaväe“ juhi Bruno Kalnini kirjutise juures, mis avaldati mõne päeva eest terra mõtteosaliste lehes Soomes.

Möödudes vaikimisega Bruno Kalnini lööksõnadest „Läti faschistide“ aadressil, mis olevat „kartma löönud töölissportlaste tugevat väge“, jättes tähelepanemata hooplevad üttelused „töölise kaitseorganisatsioonide hiilgavast seisukorrast“, ei saa siiski loobuda konstateerimast tolle „töölissportlase“ haruldast otsekohe-sust: ta ei püüagi eitada n. ö. töölisi koondavate sport-liste organisatsioonide tõelist sihti: ettevalmistust sõja-riistus väljaastumiseks.

Oma kirjutises mainib B. Kalnin neid organisat-sioone „tähtsaks teguriks Läti praegustes oludes“. Ning lõpu lisab ta, et sellased töölise spordi- ja kaitsekoondused on alati lahinguvalmid. Ei puudu ka en-nustus: seda lahinguvalmidust läheb juba käesoleval aastal tarvis...

Sarnase olukorra juures, punaste elementide tõstes pead ja kogudes jõudu, pole ime, et Soome edumeelne leht „Turun Sanomat“ kirjutab mässu võimalustest Lätis kui vägagi tõenäolisest sündmusest. Sellest ole-vat tingitud ka Nõukogude ettepanek Poolale, n. n. Litvinski protokollil näol. Lehe arvates taheti sellega siduda Poola käsi kodusõja võimalikul puhkemisel, kohustada teda loobuma abi andmisest Lätile häda korral.

—no.

Veealune relv.

Allveelaeva arenemine.

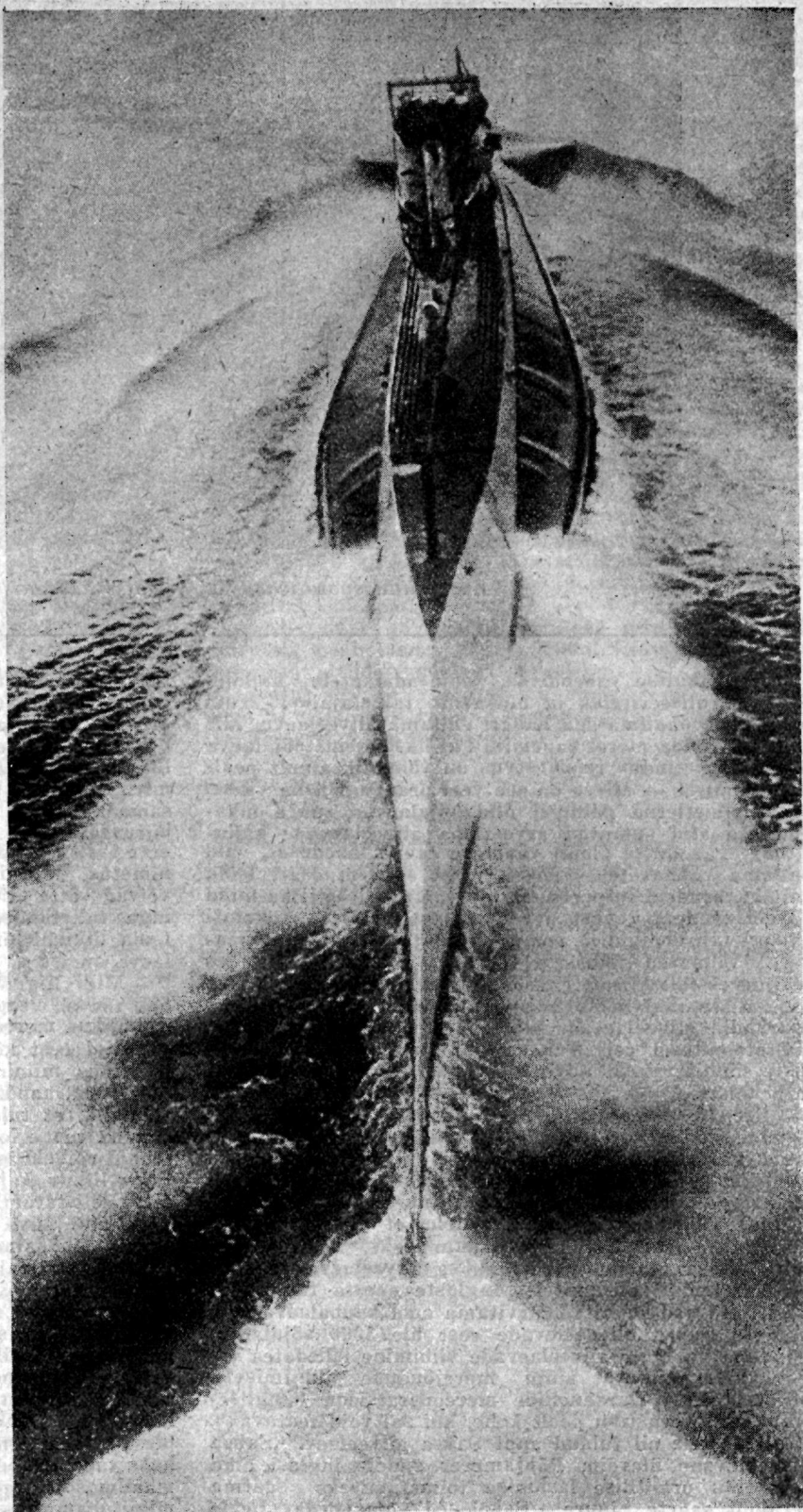
Võitlus merel ülevõimu, vabade mereteede ja rannikute kaitsmise pärast on eeskujulikult organiseeritud pealvee-, allvee- ja õhulaevastiku koostööst. Nende kolme merivõimu peaelemendi osa muutub antud mere geograafilise asendiga ja ranniku iseloomuga. Esimene koht — kui varem nii ka nüüd — laevastiku sõjalises tegevuses on olnud ja jääb ikkagi suurimatele pealveelaevadele — dreadnoughtidele või liinilaevadele.

Siiski ei vähenda liinilaeva juhtiv positsioon allveelaeva tähtsust; viimase sõjaline väärtus püsib sellepärast väga kõrgel. Ja arvatavasti kasvab see veelgi, sest võrreldes peal- ja allveelaevade tehnilisi võimeid ei saa salata, et viimastel on enam laialdasemaid perspektiive konstruktiivseks progressiooniks. Juba see, et kergemat tüüpi akkumulaatorite küsimus leidis endale õnnestunud lahenduse, andis allveelaevastikule tugeva tõuke edasi. Siiski, milline see arenemissuund ka poleks, allveelaev ei jõua millalgi sinna, kus ta võiks võrrelda oma sõjalist jõudu samasuure pealveelaevaga. Ja see on ka täiesti loomulik, sest sel ajal, kui pealvee hiiglane võib kasutada kogu oma üleliigse tonnaaži soomuse ja kahurvarustuse korraldamiseks, peab allveelaev osa sellest tonnaazist kulutama mehhanismile, mis võimaldab temale sukelduse ja veepealetõusu.

Esimesed allveelaevad ilmusid 1895. a. ümber. Nende näol võrsus täiesti ootamatult uus võistleja sõjalaevadele. Need kujundasid endast mitte seevõrra uut võitlusrelva, kui võrd löksu, kaitset oma ekipaaži jaoks. Nende konstruktiivne arenemine läks esialgu õige aeglaselt. Ükski sõdivaist riikidest ei arvestanud nende reaalse jõuga. Alles hiljem, käesoleva aastasaja 10.—20. aastateni muutus allveelaev inimese kätes lootustäratavaks paraadiks.

Kuni maailmasõjani loeti allveelaeva peamiselt miinirelvaks. Selles seisukorras nimetataksegi teda allveelaevaks. Peale selle võib ta olla vee all, kui kogu laevakere on veest varjatud ja veepeinnale jääb vaid periskoop — allveelaeva silm. Selles asendis allveelaev harilikult atakeeribki. Atakeerimise relvaks olid peamiselt miinid — torpedod, mis viskuvad välja kokkusurutud õhu abil miiniparaatidest.

Esimesi allveelaevu võidi nende väikese tegevuszooni tõttu kasutada ainult koduranniku läheduses. Nad

Allveelaev täiel sõidul veepealses asendis.
Ülesvõtte on tehtud merilennukilt.

Kaitseliidu sporditegelased kehalise kasvatusel kursustel.

olid rannakaitse vahendeiks, sõjasadamatele kallaletungi paraliseerijaiks ja blokaadi takistajaiks. Kuid juba enne maailmasõda hakati ehitama allveelaevu, mis suutsid viibida merel kauemini kui ükski teine sõjalaeva tüüp. See tunduv reisikestvus on võimalik ainult pealveeliikumisel — allvee on see veel praegugi üsna väike.

Ülalloetletud põhjusil olid sõjalaevad suure maailmasõja ajal sunnitud arvestama allveelaevade kallaletungidega mitte ainult vaenlase ranna läheduses, vaid ka oma rannavetes. Siiski, nagu varem osati leida kaitsevahendeid torpeedopaatide vastu, nii õpiti ka nüüd allveelaevade tegevust paraliseerima. Selleks kasutati väikesi kiirekäigulisi laevu (hävitajad, torpeedopaadid). Viimased liikusid kõveral siksakjoonel, kasutades sealjuures täit kiirust. Koos kaitsevahenditega sammus ka kallaletungiviiside areng allveelaevadele. Kuuldeaparaadid allveelaevade asukoha kindlaksmääramiseks, hüdrotehnilised relvad nende hävitamiseks või vigastuste sünnitamiseks allvee liikumisel — olid kõigiti otsustavkohased.

Seepärast tegutsesidki allveelaevad sõja ajal sõjalaevade vastu suure eduga seni, kuni veel ei olnud töötatud välja küllaldasel määral kaitse- ja võitlusviise. Kuid kui kallaletungirelv kaubalaevastikule etendas allveelaev soovõrra tähtsat osa, et atakeeritav pool (Inglismaa) 1917. a. oli lähedal sellele, et ulatuda esimesena Saksamaale käsi rahu pakkumiseks. Seevõrra tugev oli mõju, mida avaldas Saksa allveelaevastik Inglise saarteriigi piiramisel. Inglise eneste tunnistuse järele olid nad sunnitud tarvitama oma kaubalaevastiku kaitseks Saksa allveelaevade eest üle 3000 sõjalaeva.

Juba vaenlase allveelaevade viibimine lähedates vetes avaldas sügavat mõju merejõudude juhtimisele. Nii katkestati Dardanellide mereoperatsioon Inglise-Prantsuse laevastiku poolt kohe, kui sai vaid teatavaks, et türklastele oli tulnud appi Saksa allveelaev. Saksa allveelaevade ülevõim Põhjameres sundis inglasi oma laevastiku praktilise laskmise toimetamiseks saatma Bermudi saarte juure. Sakslased omakorda peale 1915. a. sügisel ebaõnnestunud katset — murda sisse Riia lahte, mil Inglise allveelaev laskis põhja nende dreadnoughti „Moltke“ — alustasid uuesti pealetungi Riiale.

Ehkki maailmasõjas allveelaevad said kahurvarus-

tuse, jäid siiski iseliikuvad miinid nende kallaletungi pearelvaks. Nende miinide puuduseks on — väike kiirus. Sõjaajal läbistasid nad laskmisel 2000 mtr. peale 20 mtr. sekundis. Suuremale kaugusele on nende liikumine veel aeglasem, sest selleks, et läbistada 5000 mtr., kulub tal 5—6 minutit. Mõningail laeval on aga samasugune ja veel suuremgi kiirus. Asjata on sellase kiirusega laeva miiniga tulistada, sest ta põkkleb miini eest ära. Seepärast on jäänud miinile „juhulik relva“ nimetus. Miinipaadid aga, silmates vaenlase laeva, võivad võtta kiire käigu tõttu endale soodsa asendi miiniga tulistamiseks. Allveelaeval pole seda hüvet — tema liikumiskiirus on hulga väiksem teatava pealveelaeva omast.

Miin liigub kokkusurutud õhu abil. Tarvitatud õhk tõuseb veepinnale ja näitab mullidena mürsu teed. Rahu liikumises meres võib märgata seda teed juba varakult, et miini eest kõrvale hoida. Peetakse võimalikuks, et tulevikus miinid saavad teissuguse liikumisenergia ja seetõttu äraandlikud õhumullikesed kaovad. Samuti on võimalik, et tulevikus miinid liiguvad kiiremini. Seni aga on raske loota nende kiiruses tõusu sel määral, et miinid võiksid igasuguselt asendilt tabada liikuvat laeva. Õhus liikuv kahurmürsk on siin iseliikuvast miinist alati eelistatum.

Miini hüve, võrreldes kahurmürsuga, peitub tema suures lõhkeaine hulgas ja palju tugevamas tegevuses vee all. Sõjaajal sisaldasid 38 sm. pommid kõigist mürskudest kõige enam lõhkeainet — 75,5 kg. Miinid aga kannavad endas keskmiselt 200 kg. lõhkeainet. Muidugi võib seda lõhkeaine kogu suurendada, kuid paralleelselt sellele suurendatakse ka laevade miinidevastaseid vahendeid. Juba laeva suurus isenesest on tunduvalt tagatiseks miiniga põhjalaskmise vastu. Nii läks 1891. a. üks Čiili soomusristleja põhja peale esimest tabamist miiniga, 1905. a. oli Čusima juures vaja kaks tabamist, et lasta põhja Vene soomusristleja, kuna maailmasõjas arvestasid sakslased tingimata kolme miinitabamisega liinilaeva põhjalaskmiseks.

Pealveelaeva allveelaevast — kui kallaletungirelvast sõjalaevadele — vähem eelistamata nihutas sõda viimase esiplaanile kui vahendi vaenlase kaubalaevastiku vastu võitlemiseks. Nii võtsid siis allveelaevad endale ülesande, mida varem täitsid ristlejad. Uued

kohustused sundisid allveelaeva hoolitsemise kahurvarustuse eest. Ta vajab seda osalt enesekaitseks vaenlase väiksemate laevade vastu, osalt vaenlase kauba- ja teiste laevade põhjalaskmiseks, kui avanese võimalus hävitada neid kahurtulega. Alul mahutati allveelaevadele väikese-kaliibrilised kahurid (3—4 tolli) ja isegi praegu varustatakse suuri allveelaevu keskmisekaliibriliste kahuritega (5—6 tolli), kuid maailmasõjas oli inglased 3 allveelaeva 1980-tonniline veeväljasurvega, mis olid varustatud 12-tolliliste kahuritega. Nad olid määratud ranniku pommitamiseks. Kuid säärane allveelaeva tüüp osutus laeva nõrga vastupidavuse tõttu ebapraktiliseks ning ei leidnud jälgendamist ei omade ega ka vaenlaste poolt.

Üldse kutsus sõda välja allveelaevade tonnaaži ja kiiruse suurendamise. Mõningad laevatüübid olid kuni 2000-tonniline veeväljasurve ja valdasid veepealses asendis 43-klm. tunni kiiruse. Sellane suur kiirus on seletatav sooviga kasutada allveelaevu eskaadri-lahingus, milleks nad pidid omama samase kiiruse kui pealveelaevastikki. Peale selle võivad kiirekäigulised allveelaevad tabada iga soovitava kaubalaeva.

Hiljem spetsialiseerusid allveelaevad oma otstarbe järele. Laevu, mis määratud miinidega atakeerimiseks, hakati ehitama kahesuguseid: väiksemaid, 500—600-tonniliisi, rannavöö teenistuseks ja suuremaid, 800—1000 ja enam tonniliise veeväljasurvega, merel tegutsemiseks. Viimast tüüpi allveelaevad võivad ristelda merel 12—15 päeva ja omavad veepealses asendis 17 klm. tunni kiiruse ning nende tegevusrajooniks on 6500 klm.

Allvee hüglalaevust juba kõnelesime — nad ei jää nud peatuma. Siis ilmub teine allveelaeva tüüp — allveemiinipanija. Viimaseid kasutatakse miinitõkete valmistamisel. Nad on oma ehituselt õige mitmekesised ja

võivad võtta enda pardale mitukümmend miini. Peale selle ehitatakse veel allveelaevu-hävitajaid. Need kujutavad endast suurema, kiiremäkäigulise ja paremini varustatud allveelaeva tüübi. Nagu nimetus näitab, on need laevad määratud vastase allveelaevade hävitamiseks. Allveelaeva mõõtude suurendamine on lähendanud teda allveeristlejale. Sakslastel ongi juba valmis 10.000-tonniline allveelaeva ehitamise projekt. Käesoleval ajal on kõige suuremaks allveelaevaks inglise „X—1“, 3600-tonniline. Laev on varustatud 12 miini-aparaadiga ja 4- ja 5,3-tollilise kahuriga kahes teraskuplis; tegevusrajooniks on tal 20.000 klm., pealvee tunni kiirus 42 klm., meeskonna koosseisus 170 inimest. Laev on täiesti merekindel.

Kuid inglased sellaseid rohkem ei ehitata. Üldse ripub allveeristlejate küsimus õhus. Omades täieliku võimaluse 10.000-tonniline allveelaeva ehitamiseks pole siiski eriteadlased sellest ideest just väga huvitatud.

Kõigepealt ei suuda sellased laevad kahurvarustusest oma pealvee kaaslastega kunagi võistelda, olles samal ajal neist hulga tundelikumad kahurtule vastu, sest mürskude pihtasattumisel ähvardab neid suurem hädaoht kui pealvee omi. Seepärast ei saa allveeristlejate kasutamisest eskaadri-lahingus olla juttugi.

Jääb järele miinivarustus. Kuid selle edukas kasutamine ripub tervena allveelaeva manööverdamisvõimest ja isikliku koosseisu ettevalmistusest. Kui see nii teine on väikese ja keskmise suurusega allveelaevadel tunduvalt kõrgem.

Allveelaev on aparaat, millega inimene, kes teda kasutab, peab olema täiesti kokku kasvanud. Allveelaevadel etendab usaldus meeskonna ja juhi vahel määratud osa — suuremat kui ühelgi teisel sõjalaeval, sest siin on kõik rajatud vastastikusele arusaamisele ja üksteise mõistmisele. N. N.—r.

Leedu kaitseliidu haridustööst.

Leedu kaitseliidu ajakiri „Trinitas“ kirjutab: „Kultuuri- ja haridustöö kütiühingul on niisama tähtis kui sõjakunst. Hariduseta ei ole ka relvade tarvitamine nõnda mõjuv kui see peaks olema. Ja kaitseliidu kütid, kes teenivad isamaad, võivad saada korda suure õnnistusriikka töö. Et nad seda suudaksid, peavad nad ise saama niisuguseiks, kellelt teised võiksid õppida. Seega kaitseliitlased saagu kultuuri- ja haridustege- lasiks. Kuidas seda saavutada?

Kõigepealt on tarvis vaadelda praegust elu, mida ta nõuab igalt üksikult inimeselt ja seltskonnalt. Kultuuri- ja haridustöö peab algama kohalikkudest organisatsioonidest. Küttidel tuleb astuda ühendusse seltskondlikkude organisatsioonidega, jõuda nendega vastastikusse arusaamise ühiseks tööks. Rohkesti tähelepanu peab pöörama igasugustele kursustele, rahvamajadele, kultuurilistele klubidele, lugemistubadele, raamatukogudele.

Kultuuri- ja haridustöö tegijad peavad käima väljatöötatud kava järele. Töö tuleb koondada tehes- dama elanikkude arvuga kohtadesse. Seal on leida seltskonnategelasi, kes võivad palju aidata kaasa. Siin olgu kultuuriline töö rohkem praktilise tähtsusega. Ideeline töö tehtagu kaitseliidu organisatsioonides. Kõikjal, kus vähegi võimalik, asutatagu kaitseliidu küttide klubisid ja pärastpoole — küttide kodusid (maju). Iga küttide organisatsiooni üksus asutagu

kultuurilise keskkoha või õppeasutise, kus igaüks võiks oma vabad tunnid veeta ise oma haridustäiendamiseks.

Küttide kodusid ehitades ärgu pidutagu saavutada ei tea missuguseid uusimaid arhitektuuri imesid, vaid vastavalt kohalikkudele oludele nad olgu aga meeldivad ja tervishoidlikult kõlbulikud. Välimuselt ja sisse- seadelt need majad olgu laiemate rahvakihtide juure- tõmbajaiks. Aga seni, kui ei ole ehitatud niisuguseid maju, võib igasse majja seada sisse meeldivaid ruume plakatitega ja piltidega kaitseliidu elust. Seal võib korraldada ka väikese raamatukogu, pidada koosole- kuid, võib-olla korraldada ka näitemängu või muud. Igasse ringkonda kaitseliidu keskkvalitsusel tuleks mää- rata inspektor, kes oleks sealse kultuuri- ja haridustöö juht.“

Soome naiskodukaitse töö.

Lottade nõupidamine.

Lotta Svärd kesктоimkonna hiljutisel koosolekul otsustati kongress kokku kutsuda märtsi lõpupoolel. Sel kongressil võetakse arutusele m. s. lottade-päeva organiseerimise küsimus. Samuti peatatakse ühis- kodu loomise juures sanitaarkursustel viibivate lottade jaoks.

Neile lottadele, kel võimalik ei ole päevastel kur- sustel viibida, kavatakse juba lähimas tulevikus korraldada õhtukursuseid. Üle kogu maa on alanud sanitaarkursused, millest osavõtt elav — nagu alati.

Tuleval suvel juunikuus peetakse Tuusulas Lotta Svärdi kesктоimkonna korraldusel instruktorite kolme- nädalased kursused.

Üleriiklikud kaitseliidu, kaitseväe, politsei ja piirivalve suusatamise võistlused.

Nüüd, kus külmalaine tulekuga kaanetunud veteväljad, kattunud lumevaibaga mäed ja orud, on kehakultuuri eesmäärke taotlevate organisatsioonide ja isikute peamiseks ülsandeks asuda kiiremas korras talispordi harrastamisele, et „päästa, mis päästa on“, sest ei ole ju see aeg enam kaugel, kus päikese soendavate kiirte all nii-kui-nii lühike tali veel lühemaks muutub, ja valgete, sätendavate lumiste väljade asemele „emakese-maa“ mustendav pale paistma hakkab.

Ärimehe näolt on kadunud murepilved. Haigutavad ju suuskade riulid ja varnad tühjalt vaatajale vastu. Suurem osa tagavaradest on langenud „ohvriks“ talispordi harrastajatele.

Nii siis! Suusad, uisud, kelgud, ja teised talispordi tarbed, kõik on tööle rakendatud.

Veel nädal, ja siis algavad Eestis talispordi suurpäevad, kus Virumaa pealinna, Rakveresse, kokku tõttavad parimad suusamehed, et ühiselt pühitseda talvepidu, üksteisega võistelda ja selgitada paremust.

Kaitseliit, kaitsevägi, politsei ja piirivalve korraldavad 14.—17. veebruarini k. a. ühiseid traditsioonilisi suusatamise võistlusi Rakveres, ligikaudu 500 suusamehe osavõtul.

Nendele ühistele suusatamisvõistlustele pandi alus möödunud aastal Tapal, kus eelnimetatud organisatsioonid omavahel esmakordselt võistlesid.

Neid ühiseid võistlusi hindas vääriliselt ka hr. riigivanem, annetades asjaosalistele väärtusliku rändauhinna, milline iga aasta väljamängimisele tuleb.

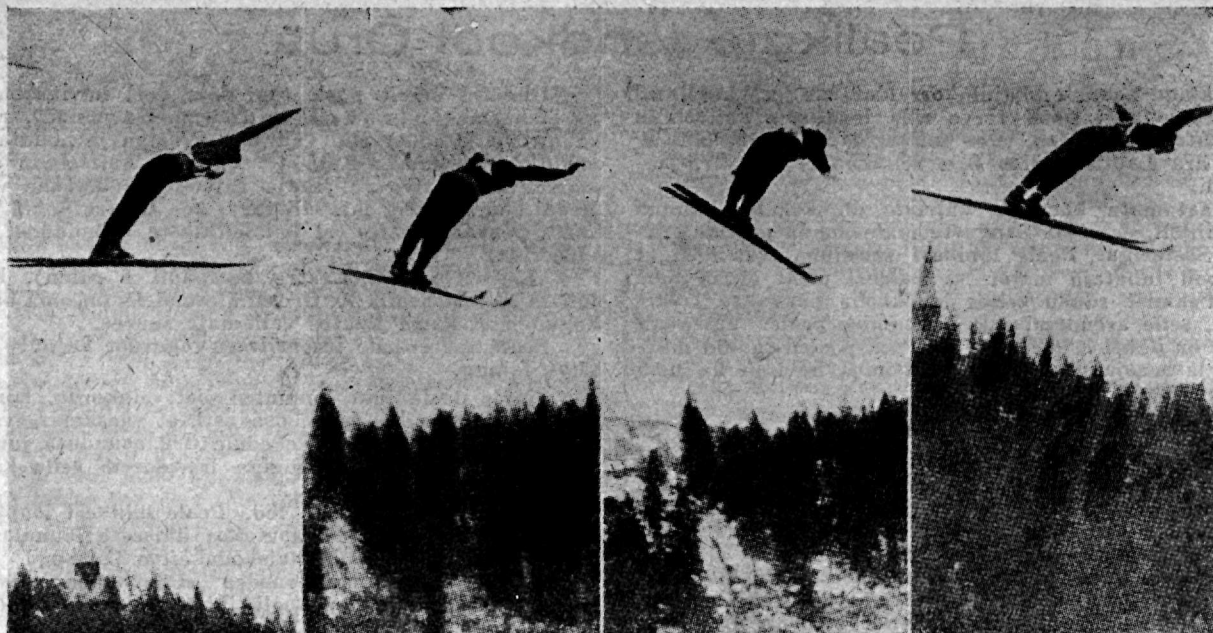
Möödunud aasta eeskujul korraldab ka käesoleval aastal võistlusi komisjon, kuhu kuuluvad asjaosaliste organisatsioonide esindajad.

Nii moodustavad k. a. korraldava komisjoni: komisjoni esimees — kaitseliidu ülem kindral Roska, kaitseväest — kol. ltn. Kasekamp, ltn. Luks; kaitseliidust — major Balder, n.-ltn. Lepp; politseist — direktor Sooman, abikomisar Tann; piirivalvest — kol.-ltn. Engman, ltn. Reha.

Võistluste kavas on nii iga organisatsiooni omavahelised kui ka kõikide osavõtjate ühised võistlusalad.

Jäljed.

Neli pilti maailma suurimaillt suusavõistluselt — Norrast Holmenkollenist a. 1928. Hüppemeistrid (vasakult paremale) Ole B. Andersen, Hans Kleppen, Alt Andersen ja Kristian Johansson.

Kaitseväe võistlused algavad 14. veebruaril, piirivalvel ja politseil 15. veebruaril, kaitseliidul 16. veebruaril.

17. veebruaril on kõikide asjaosaliste ühine võistlus 25 km. suusatamises, kus ka välja mängitakse hr. riigivanema poolt annetatud rändauhind. Müüdnud aastal võitis rändauhinna kaitsevägi.

Külastena väljaspool võistlust suusatavad kaasa lugupeetud vennasrahva Soome kaitseliidu ja kaitseväe parimad suusatajad, et tutvustada Eesti talisportlasi Soome suusatamise tehnikaga.

Uudiseks on ka mäesõit ja hüpped, mida teostatakse kaitseliidu poolt eriti selleks ehitatud mäel.

Kaitseliidu peamiseks ülesandeks on olnud alati kehakultuuri levitamine laiematesse rahvamassidesse ning võimaldada igast tegevusest osa võtta jõu ja oskuste kohaselt suurematel hulkadel. Seda on ka silmas peetud eelolevatel suusatamisvõistlustel, kus osavõtjad on liigitatud A-, R-, üld-, vanade ja noorte klassidesse.

Malevates on käimas kibedad ettevalmistustööd ja eelvõistlused. Pikisilmi ootavad võistluspäevi võistlejad ja ka mittevõistlejad, kel kallis on rahva eluvõime ja tugevus. Pikisilmi ootame neid suurspäevi kõik, kuid veel mõni päev, siis hüüab sõjasarv ja algavad „ägedad võitlused Viru rindel“. Seni kannatust.

Et.

Kurb statistika.

(Oma kirjasaatjalt.)

Helsingist, 21. jaan. Aasta lõpul tehakse kokkuvõtteid heast ja pahast, mis uude aastasse kaasa võetakse. Viimased aastad ei ole soomlastele põhjust annud rõõmustamiseks. Kuritegevus osutab kasvamis-tendentsi ning isegi sel määral, et seltskond on pidanud mobiliseerima jõude selle vastu võitlemiseks.

Kuigi statistika sisaldab ainult suuremaid kuritegusid, kõnelevad selle arvud selget keelt. Registreeiritud on kokku 15.782 meeste ja 2379 naiste poolt toime pandud kuritegu. Müüdnud aastal olid vastavad arvud 14.887 ja 2235. Suurenemine seega tervelt 1039.

Selgituseks tarvis ainult võrrelda vangide arvu, mis saavutas sel aastal rekordi Soome ajaloo: 7382.

Palju paremat pilti ei paku joobumuse pärast karistatud isikud Helsingis. Politsei õlgedele viidi puh-

kama aasta jooksul 21.882 isikut. Tegelikult võib siin siiski konstateerida teatavat paranemist, sest eelmisel aastal oli neid 22.003.

Kui aga võrrelda seda arvu suurlinnades kinnivõetud joobnute arvuga, saame üpris üllatava pildi. Võtke näiteks tööstuslinn Manchester. 1927. a. viidi joobnud olekus politseisse 3692 ja 1928. a. ainult 2983 isikut. Sealjuures on Manchesteris kolm korda nii palju elanikke kui Helsingis. Loomulikult on vahe ka joomakommetes. Pealegi jääb alkoholiga harjumatu soomlane väga kergesti „täis“.

Kui palju juuakse Soomes? Arvesse võttes, et harilikult suudetakse konfiskeerida ainult $\frac{1}{10}$ salakaubana sisseveetavast alkoholist, võiks kalkuleerida õige suure kvantumiga, sest 1928. a. konfiskeeriti 972.612 liitrit!

-no.

Pealikute lendkool Õrus.

Läinud aasta eeskujul korraldatakse ka käesoleval talvel peastaabi poolt terve rida lendkooli kaitseliidu pealikutele kohtadel. Üks niisugustest lendkoolidest peeti ära Laatre vallas Õru seltsimajas 25.—27. jaanuarini.

Vaatamata käreale külmale oli kohale ilmunud 25 pealikut, eesotsas Sangaste malevkonna pealiku leitnant Sõsteriga. Peale lühikest sissejuhatavat loengut lendkooli juhataja major A. Balderi poolt algab kibe töö. Peamist rõhku selles lendkoolis pannakse laske- spordi, selle arendamise ja levitamise peale. Vastavalt sellele on kahel esimesel päeval pea pooled tunnid määratud laskeasjanduse peale. Küsimus huvitab ka pealikuid.

Väga tabavalt tähendab üks vanematest pealikute- st:

„Vana laskesüsteem oli meile võõras ja arusaamatu, seepärast ärge pahandage, et meie vähe laskisime. Sportlik laskmine on teine asi, päris konti mööda. Kahju, et sellega nii hilja algust teeme; — ei tea, kas vana põlves suudan veel meistriks välja jõuda.“

Peale loengute laskespordi alal korraldati üks praktiline töö relvade hoolekande alal ja üks tegelik laskmine. Viimane „seati“ laskeplatsil otsekohe „sportli- kule“ alusele ja kujunes huvitavaks ja kaasakiskuvaks omavaheliseks võistluseks.

Olgugi, et lendkoolis puudus kaitseliidu kehalise kasvatuse juht leitn. Lepp, ei unustatud ka sporti- mist. Üllatusena tundus, et pealikud tundsid endid suuskadel päris kodus, olgugi et suusasport seal maal on kaunis võõras ala. Nii toimetati praktiline topo- graafiatund suuskadel nõnda ütelda „talisõja“ olu- korras.

Viimane, s. o. pühapäev, pühendati täieliselt takti- kale. Tööpäev algas major Balderi loengutega kaitse ja pealetungi kohta. Loenguid illustreerisid suuremõo- dulised skeemid ja pildid, mis loengu sisu tunduvalt arusaadavamaks ja meeletavamaks tegid. Loengud võeti vastu äärmise tähelepanu ja huviga. Nendele järgnes otsekohe tegelik „sõda“, et saadud teadmisi otsekohe praktiliselt ära kasutada ja kinni naelutada. Sõjast võtavad osa peale lendkoolis viibivate pealikute veel ümbruskonna malevlased.

Olukord omalt poolt tegi sõja veel huvitavamaks ja elulisemaks: „rohelised“ („metsavennad“, nagu räägiti naljatades) olid vallutanud Valga ja „laidutasid“ endid põhjasuunas. Kuulda saades, et kaitseliidu osad koonduvad Laatre vallamaja rajooni, saadetakse välja Keeni suunas rong mässulistega, kes Laatre kohal des- sandi peavad tegema, et kaitseliitlaste koondumist lik- videerida.

„Sinise“ poole (Laatre kompanii I rühm), kelle juhatajaks on pealik A. Gross, ülesandeks on oma osade kogunemist katta Laatre vallamaja juures.

Peale luureosade intensiivset tegevust kujuneb hu- vitav lahing.

Sinise poole juht, hinnates õieti olukorda, korral- dab oma rühma kaitse nii osavasti, et vaatamata vaen- lase ülekaalule ja osalisele edule Õru asunduse juures, julge ja jõurikka vastulööbiga likvideerib selle koha- liku edu.

Seega lõpeb lendkooli töö. Peale lühikest lõppsõna lendkooli juhataja poolt asetatakse ühisesse lõunalauda, mille on katnud kohalik naiskodukaitse jaoskond.

Vastastikutest lauakõnedes malevkonna pealiku leitnant Sõsteri ja lendkooli juhataja major Balderi poolt selgub, et mõlemad pooled on täiesti rahule jää- nud, nii õpilased kui ka õpetajad. Õpilased omandasid terve rea kasulikke uudisajaju ja häid näpunäiteid edas- pidiseks tegutsemiseks ning hindavad kõrgelt õpetajate hoolega ja armastusega tehtud ja hästi ettevalmistatud tööd. Õppejõud omalt poolt töötasid meeleldi alati nii- suguse tähelepaneliku, hoolsa ja heatahtliku kuulajas- konnaga.

Veel mõned sõbralikud vestlused, ja Õru lendkool lõpeb vägeva lauluga:

„Eestimaa, mu isamaa...“

Siinkohal ei saa jätta alla kriipsutamata suurt hoolt ja armastust, mida kaitseliidu tegevuse, eriti lendkooli, vastu üles näitasid Sangaste malevkonna pealik leitnant Sõster, kohalik rühmapealik hr. Gross ja naiskodu- kaitse jaoskonna esinaine pr. Gross, kelle arvele tu- leb suurel määral kirjutada lendkooli hea kordaminek.

R. L.

Valga linna malevkonna käsipalli meeskond (vasakult paremale): V. Jurevitsh, J. Kurel, A. Hendriks (kaptan), A. Lõhmus, B. Kõiv ja A. Kull.
Mänginud: Pärnu maleva meeskonnaga võrkpalli tagajärjega 2:1 (2:15, 15:1, 15:8); Viljandis, Sakalamaa malevaga 2:1 (9:16, 15:6, 15:3); Otepää k.-l. meeskonnaga Valgas 2:0 (15:5, 15:3).

Üks unustatud ja võõriti mõistetud spordiharu.

(Algus „Kaitse Kodu!“ nr. 3. s. a.)

Laskesportlaste organiseerimisel kerkib küsimus, millal ja kus kohal laskurite ühinguid ellu kutsuda?

Ruumis on siin piiramatud võimalused. Kogu Eestimaa on selleks lahti, ükskõik, olgu see linnas või maal. Ei ole meil ühtki metsakolgast, kus kümme-kond meest ei saaks ennast koondada ja rakendada ühiseks tegevusele. See oleks selle küsimuse lahendamise kogu rahva kohaselt. Nüüd vaatleme asja puht kaitseliidu kohaselt. Siin võime ruumis kindlajoonelisemad piirid tõmmata, selleks on meil juba teatavad juhtlauseid ja kogemused.

„Kaitseliidu sõjaväepüüsi laskemäärustes“ on üles seatud tegeliku elu poolt vastuvõtu ja tunnustamist leidnud põhimõtte, et ühelgi laskuril ei tohi laskerajale minekuks kuluda üle tunni. See põhimõtte peab ka laskurühingute organiseerimise juures jääma maksma täies ulatuses. Mis mõte on klubil, kui selle liikmed maa kauguse tõttu koos ega harjutamas ei saa käia? Laskurklubi mehed harjutavad tihti, seepärast peab ajaga siin äärmiselt kokkuhoidlik olema.

4—5—6 klm., see oleks laskurklubi tegevuse piirkonna maksimaalne raadius. Üle viies seda kaitseliidu üksuse peale, leiame, et normaalselt tuleks laskurklubi luua maal kompaniides ja üksikutes rühmades, linnas aga malevkondades või malevates (linna omades).

Teine küsimus on, millal asuda klubi ellukutsumisele?

Mingisugust ühingut või seltsi ellu kutsuda on kerge asi. Hoopis teine lugu on elujõulise ja tegevusvõimelise seltsi loomisega. Meil on liigagi palju kurbi kogemusi sel alal. Kui palju ei ole kõlavanimelisi seltsi ja ühinguid, mille nime taga haigutab vastu surmauni! Isegi kaitseliit ei ole läbi saanud seda Eesti „haigust“ nõdemata. Heal algatusel ja õhutusel kutsuti ellu pikki rida spordiklubisid, kuid peagi osutus suur hulk neist elujõuetuiks, „surnult sindinud“ lasteks.

See nähtus ei tohi korduda laskespordi klubide ellukutsumisel. Ettevõtte on liig ilus, kaunis ja väärtuslik, et sellega hooletumalt mängida.

Seepärast tuleb enne klubi organiseerimisele asumist tõsiselt kaaluda järele, kas see ettevõtte on otstarbekohane ja vajaline, kas on kätte jõudnud õige moment?

Täpseid juhtnööre anda klubi ellukutsumisaja kohta on võimatu, kuid on siiski teatavad põhimõtted, millest tuleb kindlasti kinni pidada.

Mis oleks siin moodupuuks?

Kaitseliidu „Laskemäärused“ on nii avarad ja anavad seevõrra ruumi isetegevusele, et nad rahuldavad suuremat osa kaitseliitlastest. Kuid on ka palju neid, kellele sellest on veel vähe, kes tahavad veel sügavamalt asjasse tungida, kes tahavad ennast veel kaugemale harjutada kui seda näevad ette harilikud normid. Nagu eelpool tähendasime, on niisuguste asjast huvitatud laskesportlaste ettevalmistamine ja arendamine üksikult väga raskendatud, peaaegu võimatu. Edu saavutamiseks peaksid niisugused mehed ühinema, looma omaette organisatsiooni ühiseks tegutsemiseks ja harjutamiseks. See on loomulik tee laskurühingute ellukutsumiseks. Sel põhimõttel rajatud organisatsioonid on elujõulised.

Järgmine küsimus on vahest: keda laskurühingusse vastu võtta?

Kaitseliidus on juba kümme-kond laskespordi klubi. Neid komplekteeritakse igal pool peaaegu ise moodi. Siiski on rõhuvas enamuses vastu võetud põhimõtte, et kluppi pääseb ainult väljaõpetatud laskur. Ühel kohal nõutakse esilaskuri kutset pluss sisseastumise katse, teisel esimese klassi laskuri kutset jne.

See on täiesti õige vaade asja peale.

Laskespordi klubi eesmärgiks ei ole niipalju juba valmis laskurite koondamine kui uute meeste ettevalmistamine, laialdaste hulkade kaasatõmbamine. Seepärast peaks klubis olema vähemalt kaht liiki liikmeid: tegevliikmed, kes on täisõiguslikud ja kes on sooritanud vastavad sisseastumiskatsed ja vastavad teistele nõuetele; teised jälle lihtliikmed, kes alles õpivad, keda veel ette valmistatakse tegevliikmeks pääsmiseks.

Nad moodustaksid nagu üliõpilaste korporatsiooni juures n. n. „rebaste“ instituudi.

Tegevliikmetel oleksid oma „õpilased“ lihtliikmete seast, keda nad ette valmistaksid ja pühendaksid laskukunsti saladustesse.

Peale teatud tähtaega ja vastava ettevalmistuse saamist, katsete sooritamist ning teiste nõudmiste täitmist lihtliikmed pääseksid alles täisõiguslikudeks tegevliikmeteks.

Seega oleks laskespordi klubidele kindlustatud uute jõudude juurevool, tehtaks asi huvitavaks ja kaasakiskuvaks suuremates hulkades.

Lõppeks ei saa jätta märkimata üht vildakat vaadet, mis kahjuks suuresti maad on võtnud: spordimehest ei saa kunagi laskesportlast ja vastuoksa. Niisugune väide on tõsiselt sportlikult mõtleva inimese mõttekäigule võõras ja vastu võtmatu. Laskesport selle sõna tõsisemas ja kaunimas mõttes on ainult üks ja lahutamatu osa üldisest spordist. Eesmärk on kõigile spordiharudele ja -aladele ühine, üks kasutab ainult neid, teine teisi abinõusid. Seepärast ei tohi meie laskespordi kuidagi eraldada.

Kaitseliidus on juba olemas terve rida spordiklubisid. Oleks küll üleaarne neis kohtades, kus spordiklubid on olemas, ellu kutsuda erilisi laskurühinguid; palju õigem ja kasulikum oleks seal laskesport võtta spordiklubi tegevuskavasse. Kuidas seda teha, kas kutsuda eiuu erisektsiooni või leida mõni muu viis — see oleks juba kohapealsete tegelaste asi. Üks on tõsiasi: mida enam paralleelseid seltsi ellu kutsutakse, seda elujõuetumaks nad osutuvad.

See küsimus on väärt, et selle juures tõsiselt ja erapooletult kaalutakse ja õiged otsused tehakse.

Käesolevas kirjutises kõnelesime peamiselt laskespordist kaitseliidus. Kuid seda spordiharu saab täiel määral harrastada ka väljaspool kaitseliidu ridu. Et küsimus on suure tähtsusega, siis peatume selle juures pikemalt teine kord.

R. L.

Suuskadel ükski ja vaba.

Teel suusatama.

Kaitseliidu sporditegelaste kehalise kasvatus kursused.

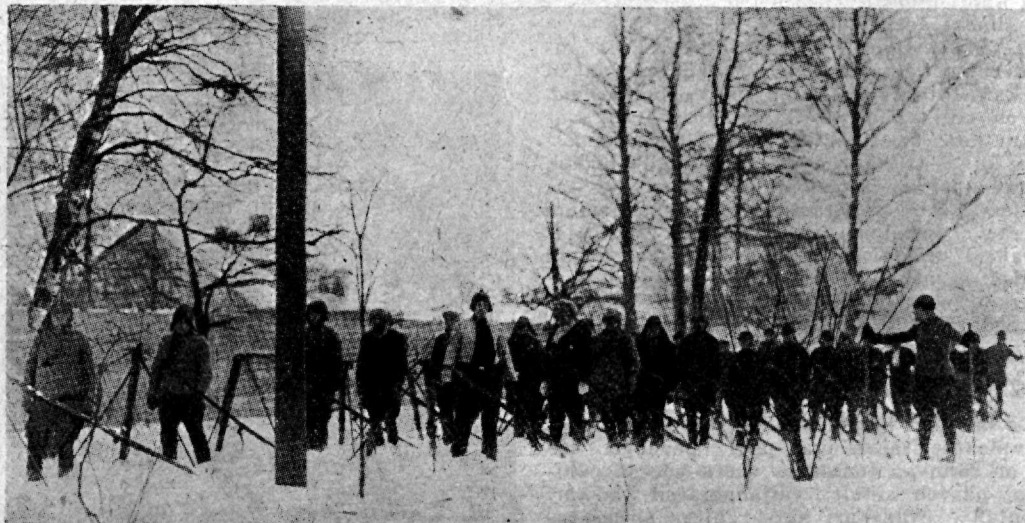
Üheks kaitseliidu suurimaks tegevusalaks on oma liikmete ja rahva kehalise tubliduse arendamine. Sel alal on see kodanikkude vabatahtlik enesekaitseorganisatsioon meie spordi üldliikumises tõusmas tähtsale kohale. Uute noorte sportlaste juurekasv kaitseliidus, kaitseliidu üksuste poolt korraldatud võistlused suure arvu osavõtjatega ja spordielu massilisemaks muutmine on selle parimaks tunnuseks.

Oma sporditegevuse elustamiseks, sellele uue tõuke andmiseks vajab kaitseliit esikätt kehalise kasvatusorganisatooreid, sporditegelasi-juhte, sest nende olemasolu kohapealsetes kaitseliidu üksustes on esimeseks tingimuseks spordialal tagajärjekamaks tegutsemiseks. Neist on olnud aga puudus. Selle puuduse

kõrvaldamisele on kaitseliit asunud oma sporditegelastele kursuste korraldamisega. Möödunud aastal tehti sellega algust ja korraldati kursused kaitseliidu instruktoreile, mis andis häid tagajärgi.

Käesoleval aastal 14.—25. jaanuarini korraldati peastaabi poolt teised sellised kursused, millest võttis osa 35 sportlast. Kui kaitseliidu peastaabis kursuste korraldamisele asudes alul valitses kartus, kas leidub vabatahtlikkudel kaitseliidu tegelastel aega oma igapäevane töö jätta kaheks nädalaks kõrvale ja end tööle rakendada üldsuse kasuks, siis paiskus see kartus varsti, kui kursustest osa võtta soovijate arv tõusis sajani, millest üks kolmandik suudeti vastu võtta.

Kursuste töö kandvamaks osaks oli suusatamine,

Suuskade hokitsemine.

korv- ja võrkpallimängud, tõstmine ja maadlus. Õppetöö oli korraldatud nii, et paralleelselt sportimise kõrval mindi läbi nende spordialade organiseerimise töö ja võistluste korraldamine, võistluste korraldajate ja kohtunikkude kohused. Väiksemas ulatuses oli õppekavas võimlemine, pesapall, enesemassaaž ja tervishoid. Peale selle olid üksikud referaadid: 1) Kehalise kasvatus tähtsus kaasaja rahvaste elus; 2) kehaline

kasvatus välisriikides; 3) kehaline kasvatus Eestis; 4) kehaline kasvatus kaitseliidus.

Kursuste lõpul oli korraldatud kaitseliidu peastabis ühine tee, kus õppejõud ja sportlased sõbralikus vestluses mõtteid vahetasid.

Kursuslased andusid täie innu, suure huvi ja tahtega õppetööle, mistõttu kursuste viljakas töö töötab rikkalikke tagajärgi.

Eestlased – vikingid.

Vanade eestlaste meriasjandusest.

Mütoloogiliselt tõendavad „Kalevipoeg“ ja teised lood, ajalooliselt kõnelevad üksikud kroonikad eestlastest kui meremeestest muistsel ajal. Olulised andmed, mis käsitaksid otsemalt vanade eestlaste mereasjandust, puuduvad peaaegu täiesti. Mõnesuguseid huvitavaid andmeid vanade eestlaste mereasjandusest võib aga leida läinud sajandi keskel Kuresaarel tegutsenud Ladin ja Saksa keele õpetaja Holzmayeri raamatust: „Das Kriegswesen der alten Oeseler“.

Kõigepealt mainib Holzmayer vanades normannide saagades ettetulevaist Eysysseli elanikest, kes nende saagade järele, mis leitud Islandilt, olnud tuntud ja kardetud mereröövlid. Eysysselilt tõlgitakse Holzmayer nii: Islandi keeles tähendavat „ey“ — saart ja „syssel“ — maakonda, nii siis tähendavat Eysyssel — Saaremaad.

Et normannide viis oli sõita piki randu oma vikingisõitudel, võib arusaadavaks pidada, et ka saarlastel oli kokkupuutumisi nendega. Ja kuna muudegi allikate järele teada on, et normannide sõidutee käis muuseas Ahvenamaa saarestiku ja Soome kaljuranna kaudu Hangö juurest Muhu väina, sattusid eestlasedki normannide röövretkete kätte. Tasumisvihaga võeti ette selleaegse taktika kohaselt vasturöövkäike, loomulik, et siis ka normannid tunda said eestlaste julgust. Kroonikate andmed kõnelevad normannide sõjaretkeist 8. ja 12. sajandi vahel. Nii kõnelevad saagad, et 10. sajandi lõpul Rafalas (Tallinnas) ja Eysysselis käisid röövsõidul Gunnar von Hlidarende, 1000. a. paiku Erik Jarl ja 1008. a. püha Olaf jällegi Eysysselis.

Kui 1215. a. Saksa palverändurid sattusid Eesti randa, oli järgmisel hommikul kohal niipalju Eesti laevu, et „meri nendega paksult oli kaetud“. Sellest väljudes arvab Holzmayer, et eestlastel pidi olema mingi laevastiku organisatsioon; laevad seisid varjul kuski sadamas ja märguande peale olid nad kohe sõjavalmis. Eriliselt on jutt veel 1254. a. dokumendis „portus Sottesatkemast“. Sama kohta nimetatakse kuski mujal „Sottesattema“. Arvatavasti pole ekslik järeldus, et see sõna on tuletatud eestikeelsest „sõjasadamast“, milline erisadam siis olema pidi. Holzmayeri arvates oli see Matsalu lahe suus, suure kivihunniku lähedal (nagu kõnelevad dokumendid). Suurt kivi-

hunnikut peetakse teatavasti Rootsi kuninga Ingvari ausambaks, kuna kuninga hauda otsitakse Läänemaalt.

Holzmayer kõneleb veel Põide kiriku lähedal asuvas künkast, mida nim. Tornimäeks, kui vahjortnist, kust valvati väina. Kuna näiteks Muhu maalinn, kui kindlus, asus Väikse Väina läheduses, võibki arvata, et Väikesel Väinal sõjaliselt vanasti oli suur tähtsus.

Vanade eestlaste sõjalaevastiku relvastust tuleb pidada sarnaseks maaväe relvastusele sel ajal, sest lõpprünnakuks, nagu vikingite juures üldse, oli käsitsivõitlus. Harilikult kroonikud märgivad lahingu lõpul saagina saadud sõjariistadestki, merelahingute juures seda aga ei ole, mis laseb oletada, et relvastus üldse oli väga algeline. Alles 1215. a. kõneldakse kiviheitemasinaist, samuti kõneleb saaga kuningas Ingvari sõjaretke puhul kivirelvadest. Eriline sõjarelv merel oli vast ainult — tuleparv. Neid on Hiiu lõunarannal asunud Uues sadamas peetud lahingus 1215. a. tarvitusel olnud kolm. Need olid tugevasti määritud loomarasvaga palkidest ehitatud parved, mis põlema süüdati ja vaenlase laevade peale juhiti. Tuli olnud kõrgem kui kaubalaevad ja leegitsenud üle Saksa laevade teki.

Läti Hindreku kroonika võimaldab seada kokku järgneva nimestiku lahingutest ja sõjaretketest, kus tegev olnud saarlaste laevastik.

1203. a. eestlaste retk Taanimaale.

1204. a. kokkupõrge Saksa laevadega Eesti rannikul.

1206. a. Taani kuninga Valdemari sõjaretk Saaremaale.

1211. a. saarlaste sõjaretk Toreida alla.

1215. a. Düüna jõe sõjaline sulgemine saarlaste poolt.

1215. a. sakslaste piiramine Uues sadamas.

1216. a. sakslased maanduvad Saaremaal.

1217. a. saarlaste retk Salatsi jõkke kuni Asti (Burtneki) järveni. 1217. a. talvel Otepää piiramine venelastega koos.

1218. a. retk Düüna jõkke.

1220. a. sõda rootslastega ja Lihula vallutamine.

1221. a. saarlased sõjakäigul Tallinna lahes.

1222. a. hävitatakse taanlaste loss Saaremaal.

1223. a. piiravad saarlased koos teiste eestlastega Tallinna. Samal aastal teiskordsest saarlased piiravad Tallinna ühes venelastega.

1226. a. sõjakäik Rootsi.

1227. a. viimaseid võitlusi vabaduse eest Saaremaal.

Üksikutel sõjakäikudel olid väeosad väga suurearvulised. Nii märgitakse, et Toreida all oli saarlasi 13.000 ja Otepää all kuni 10.000. Holzmayeri arvates olid saarlaste sõjalaevad suuruselt umbes sarnased läi-

nud sajandil Saaremaal tarvitusel olnud purjelaevadega. Need olid mõõdetult: pikkus umbes 25 meetrit, laius 5 m., kuna aerusid võis olla 10—20. Keskmiselt oli laeval umbes 30 meest.

Üksikutes lahingutes olnud eestlastel laevu korraga paar sada. Nii kõneldakse lahingust sakslastega 1215. a. Uues sadamas (portus novus), et eestlased kogunud lühikese ajaga umbes 200 laeva, nii et meri ikka laevadest paks oli. —dk.

Omakaitse ning kaitseliidu asutaja ning tollaegse juhatuse liikme Jaan Naarise († 15. I. 1919) mälestuseks.

Ajakirjanduses ilmusid J. Naarise 10. surmapäeva puhul järelehüüded, mis ka meie peame oma kohuseks ära tuua. Jaan Naaris oli energilisemaid tegelasi kodukaitse organiseerimise alal, ning langes kangelasena vaenuväljal.

Suur idealist, heade vaimuannetega ja varakult küpse mõistusega, tuli temal noorelt tegeliku elu keerisesse astuda, kuid ainult hetkeks sai ta näha meie rahva vabadust, millise paleuse saavutamiseks tema ennast-salgavalt kaasa aidanud.

Kui tulid omakaitse ja kaitseliidu ajad, oli Naaris varsi seal juhatuses ja töötas ennastsalgavalt ühes admiral Pitkaga, organiseerides alul esimesi korrapidajate rühmi ja hiljem soomusrongide väljasaatmist. Mõlemad energilised ja hingeliselt erksad, olid Naaris ja aastates J. Pitka südamesõbrad ja palju hiljem, veel enne ärasõitu, on J. Pitka mitu korda kadunud sõpra kiitvalt meele tuletanud ja tema saatust kahetsenud.

Meie maa olukorra tõsiseks muutumisega tulid päevakorrale raskemad ülesanded, ja ainult lähemad sõbrad teadsid, et Naarise peale pandi Päästekomitee ja teiste põranda alla läinud tegelastega sideme pidamine ja sekretäri amet; siin tuli tal mitmeti eluga riskeerida; üle piiri minnes, relvi kogudes ja hoides jne. — nagu tollaegsed olud nõudsid.

Vabadussõja lahtipuhkemisel sai ta kohe aru, et heitlemine tuleb tõsine, ning esimesena tõstis ta ka „Kalevis“ sõjaretke küsimuse päevakorrale, kuid, seotud kaitseliiduga, läks ta juba varem frondile 2-se soomusrongiga, sest aeg ei annud arutada ning iga mees oli frondil vajaline. Jõulu paiku 1918. a. Tallinna tagasi tulles rõõmustas teda, et Kalevi malev oli juba väljaastumiseks valmis — mõlemad läksid ka kohe frondile, kuid ei saanud enam kokku. Vaivaras, peale suurt võitu keskööl, jõudis Naarise surmasõnum leinavate sõpradeni malevas; vaenlase kuul oli teda surmavalt tabanud soomusrongi lahingutes Tapa ümbruses.

Tema mälestuseks on sõbrad Bergmanni abiraha juures kogunud kaunikese kadunu nimelise kapitali ja jätkavad seda veel edasi.

Vahvise eest määrati temale vabadusriist ja ajutine valitsus austas tema teeneid pärja panekuga kalmule, kuid valitsuse esindajate lubadus, püstitada ka mälestusmärk tema kalmule, on siiski unustusse jäänud.

Kadunu sõbrad E. s. s. Kalevis tahavad kalmu mälestusmärgi küsimuse üles võtta, et seda teostada kalmistul, vastavalt valitsuse abiga, nagu omal ajal lubatud; selles asjas pööratakse selleaegsete valitsuse juhtide härrade K. Pätsi ja Juhan Kuke poole, kes loodetavasti ei keeldu iseloomustamast kadunut, nagu nad omal ajal on omastele lubanud.

Ühisel jõul tuleks käed külge panna ja J. Naarise kalmu kaunistada, siis on vähemalt kadunu emale moralne toetus, sest kaotas ju tema ainsa poja.

Soome kaitseliidu suusavõistlused

2.—3. märtsil.

Soome kaitseliidu staabi teadete järele korraldatakse suured suusavõistlused 2.—3. märtsil Hyvinkäl. 2. märtsil on ühendatud laske- ja suusavõistlused 6—8 km pikkusel murdmaal. 3. märtsil leiab aset 20 km murdmaasuusatamine ning peale selle lottade vahelised võistlused 5 km peale.

Käesoleval aastal ei korraldata ühiseid suuri tali-manöövreid, küll aga malevkondades väikesemal kujul. Ühtlasi soovitatakse kaitseliidu malevatele osa võtta sõjaväe osade manöövritest, mis malevatele territooriaalsetel põhjustel vastuvõetavad.

Kuude

Maila Talvio romaan

— Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. L. K. (Järg 6.)

Jah-jah ning ei-ei.

Kankaas oli nüüd kihelkonna elanikel kokkulekuil teha muud kui kõnelda oma naabrite ja teiste külaelanikkude üle. Juhtus nii mõndki. Ning sealjuures võis karta, et juhtub veel rohkemgi.

Kihelkonna metsad varisesid. Neid vajati jooksukraavide jaoks, nagu tähendati. Palgid veeti raudteejaama, laaditi rongidele ja saadeti itta, hiiglalinna, mis värises seal soisel Neevajõe kaldal. Kirikuküla kuulatas kära Tuunajärvi vastaskaldal, kus asusid suuremate talude metsamaad. Isegi Maahineni talu saja-aastane park oli raiutud maha. Kogu sügise kestes lendasid suured lindude parved põhja sihis. Mõned neist lendasid nagu segased vastu aidaseinu, langesid uimastunult maha ning lamasid siis lenneldes lumevalbal, kuni tuli surm.

Paranta talu oli seevõrra ümbritsetud jooksupkraavest, et peatrepilt pidi astuma otse üle sügava kraavi viivale sillale. Põlnud ime, et omanik kaotas mõistuse. Tühisemgi põhjus võis juba inimese teha hulluks. Millise tublidusega oli ta oma naisega korraldanud oma talu: kari oli viimse loomani puhast tõugu ja palju kordi näitustel kroonitud auhindadega. Ning nüüd oli peremees viidud Helsingisse hai-

Kaitsekraav läks maja ukse eest läbi...

gemajja ja mingist paranemisest ei võinud olla juttugi. Ta oli tunginud traataeda ning endale kujutanud ette, et ta sipleb ämblikuvõrgus. Pü-

hapäevakuub oli rebenenud puruks, kui teda traataiest lahti kisti, ning sealjuures oli kõige kummalisem, et see haigusehoog oli teda tabanud parajasti pärast kirikust tulekut. Nii peremees ise kui ka ta naine olid hoolsad kirikukäijad, tal põlnud põhjust kokkuda sel pühapäeval õpetaja poolt antud õpetuste üle. Aga, kui ta üle poole aasta oli vaadanud pealt oma talu hävitamist, oli ta arusaadavalt kannatanud sarnast piina, et kaotas mõistuse.

Haapala peremees oli Vene ohvitseridele korraldanud suure pidusöögi, oli neid jootnud seevõrra täis, et nad mitu päeva ei suutnud tõusta asemelt, ning sel kombel päästnud oma metsa. Maahineni peremes katsus tarvitada sama abinõu, aga see ei mõjunud enam: saja-aastane mets hävis, saja-aastane park hävis. Maahineni talu oli nüüd müüa. Ka mõnigi teine talu oli müüa. Ning mitte ükski neist võlakoormatuse pärast.

Kirikuküla kuulatas kõike seda pinevusega, vahest oli siiski liig kaugel siit palke vedada raudteejaama. Kirikuküla elas lootuses, et teda vahest unustatakse, ning rõõmustas end esimest korda oma peidetud, sobimata asupaiga üle teiselpool veevälja. Kui raudtee oli tunginud edasi maakonna äärmisse soppi, oli kirikuküla kadestanud kõrvalisi piirkondi, mis äkki olid muutunud elavaiks läbikäimispunktideks. Nüüd tundis ta nende piirkondade suhtes jällegi oma eesõigustatud seisukohta. Siin ei puudutata kindlasti metsi, vaid rahuldutakse ainuüksi sõjavägede korterisse panekuga. Olid ju need 500 venelast niigi juba raskeks koormaks ühele külale. Vaatamata sellele rõhus see ähvardav mõte ikkagi vahetpidamata küla elanikke. Kaugete vaatepiiride kontuurid muutusid nende silmade all, isegi kogukas Kattilavuori mägi omandas miski leivapätsi väljanägemise. Kõike seda vaadeldi rahutusega. Ning siis ilmusid põgenikud metsast, kaitsetud linnud, ja hõikasid hoivatavalt. Oli asjatu vaev otsida kaitset kirikukülast. Siin kihutati püssirohtu õhku, kui mitte muul põhjusel, siis puht lõbutsemise pärast.

Noor Mäkimatka põllumees käis talusid uurimas. Ta rändas risti ja põiki üle Maahineni talu põldude, ta pidas peremehega isegi mööblite pärast läbirääkimisi. See kinnitas, et läheb hoopis välismaale, ning oli valmis müüma kogu maja sisseseade, nii äraapiinatud oli ta. Len-

nart Mäkimatka armastas toredust. Alma Tuuna nägi vaid oma kihlatu rõõmu ja oli selle üle õnnelik. Tuuna tütreid ei olnud harjunud toredusega. Tuuna peremees, vanä kirikuisa, oli oma raha ära peitnud, nõnda kõneldi. Kuhu? Seda ei teadnud keegi.

Liigagi tihti ilmusid päevavalgele nurjatute elukommete tõestused. Kaupmees Huoponen oli olnud sunnitud laskma lahti oma teenija. Küllap ka Niinimäkil pidi käidama sama rada. Sama saatus ootas Tuuna pikka Miljatki, kes venelastega pidas kõige lähemat ühendust. Peagi polnud vist kogu kihelkonnas enam ühtki korralikku naist. Ega's see olnudki ime, kui juba suurte talude perenaised, vaatamata oma täiskasvanud lastele, võisid seevõrra unustada oma väarikuse. Viimaks oli küll Someri peremees märganud, kuidas seisid lood. Kus viibis ta nüüd? Miks jäi ta ära nii kauaks? Ühel ilusal veebruarikuul päeval oli vana Tuuna talu Virma õhtul üksi tühja reega tulnud koju, ning vanem tütar oli teda võtnud vastu, nagu oleks ta teda oodanud. Riikka Tuuna oli hobuse lahti päästnud, kogu ree tühjaks teinud ja heinad viinud lamastele, näis, kui oleks ta ree põhjast midagi otsinud. Riikka ei salanud, et ta vend hobusega ära oli sõitnud. Aga kuhu, seda ta ei teadvat. Ta tunnistas ka seda, et Arvo Mäkimatka oli asunud teele sama hobusega. Tuli püsida töö põhjal, muidu polnud inimesel mingit tugi-punkti. Vana kirikuisa ei küsinud palju. Someri peremees oli ju viimasel ajal olnud vahetpidamata reisidel, — ta ei nimetanud oma poega kunagi eesnimega, vaid hüüdis teda Someri peremeheks, — ta kaubareisid ulatusid ju kuni Peterburgini. Kui ta ainult ei unustaks hoiduda eemale spekulatsioonest. Aeg oli täis pettust ja inimene loomult paha. Miks ei tulnud Someri perenaine kunagi külla? Ega ei saatnud vähemalt lapsigi, kuigi ilm oli võrdlemisi soe? Seni ei olnud keegi veel vanale kirikuisale ilmutanud tõe. Oli muidugi kõige parem, kui ta võis pääseda hauda selles usus, et ta lastelaste ema oli korralik naine. Aga vaevalt võis loota, et vanameest saab hoida tööga tutvumast. Kankaa meeste sõit vajas peagi tähelepanematult paljude teiste ning suuremate sündmuste keerisesse. Paananeni Emmi nõudis tungivalt laulutamist venelasega. Kauga olid vanemad sellele pannud vastu, ent nüüd ei olnud ju enam midagi parata. Ning see oli ju ka ühe rikka talu tütar. Kas võis küll veel keegi enam vastutada iseenda eest, ema oma tütre või tütar oma ema eest?

„Meie rahva iseloom muutub. Jumal teab, millega see kõik veel lõpeb,“ ütles kirikuõpetaja tasa kaupmees Huoponenile, kes oli endine maa-päeva saadik ja kõigiti laitmatu mees, „kui need venelaste lapsed sünnivad ilma, kasvavad üles ja võtavad enda kätte oma emade maa.“

Kaupmees ja kirikõpetaja vestlevad isekeskis.

„Ning kaugemal lõunapool olevat ka hiinlased jätnud oma järeltulijaid küladesse,“ vastas kaupmees ja võngutas pead.

„Jah, rasked ajad on saabunud ka Soome õpetajaskonnale: peaks kõneldama julgesti ja hoiatatama, aga sealjuures võib äkki kogu maa viia ohtlikku seisukorda, kuigi ei hoolita iseenda julgeolekust.“

Kihelkonna elanikud tundsid oma õpetaja julgust sarnaste hoiatuste suhtes. Ta ei kartnud tõepoolest oma elu eest. Midagi varjamata jutlustas ta nii kantelist kui ka mujal koguduses kombuluse languse vastu. Kirikusõbrad olid tihti tema pärast mures ja hoidsid mitmeid asju tema eest otse saladuses. Nõnda näiteks salaviina põletamist Kankaa kihelkonna metsade üksilduses. Kemppoinen põletas üksinduses, ja ta põletatud viin oli kuulus. Isegi Helsingi advokaadid otsisid seda salaja, kui nad pärast kohtuistunguid reisisid koju. Kergesti oleks võinud kaotada elu too, kes oleks annud üles vana Kustaa. Selline tulise hingega mees, kui seda oli Nahinen, oleks otseteed tormanud Kemppoise tehasesse ja oma käega hävitanud kogu sisseseade. Aga siis oleks Kustaa Kankaa kirikhärrale muutunud kardetavaks vaenlaseks. Ning siin vajas õieti ju igaüks viina arstirohuna. Igasugu uued palavikuhaigused tulid tihhilugu ilmsiks, ning pealegi hindasid venelased väga head napsi. Hea napsi abil võis neid viia selleni, et nad leppisid nii mõnegi asjaga. Nõnda võis siis Kustaa täies rahu põletada oma napsi. Vähemalt esialgu.

Nagu kuulda, võtsid venelased ka altkäemaksu. Aga raha tuli neile kätte mängida nii salaja, et isegi annetaja oma aju sellest midagi ei teadnud.

Kui palju võiks ometi pakkuda säärasele ohvitserile? Või õigemini: kui vähesega lepiks ta küll? Võis ju iseendale teha halba, kui pakuti liig vähe: 100 marka oli liig vähe, aga 500 ehk

jälle liig palju. Või kuidas see nüüd jälle oli? Haapala peremees oli ehk annud ühe tuhandelise. Ja see polnud ju sugugi palju, kui saadi tagajärgi.

Kirikuõpetaja laudast oli päise päeva ajal kadunud kana. Kas oli nüüd kana ise lahkunud mõisa hoovilt ja sattunud rebastele saagiks või oli mõni mundrikandja ta enda juure avatlenud, tal kaela käänanud kahekorra ja ta pistnud põue? Paanase aidast kadus suur, soolatud sink, suusad kadusid eesruumest ja sukad ahjunööridelt. Selgesti võis jälgida, missugust teed oli sügisel läinud lese Marjelini lammas. Oli asjata, et vaimulik jutlustas ja sarnaseid asju mõistis hukka. Vargaid ei tulnud otsida tema kirikuskäijate hulgast.

Sääraseid iseäralisi asju juhtus iga päev. Sellega harjuti ja nad muutusid igavaiks. Elu läks vahetpidamatu käratsemise saatel omara. Rahuta ja vaikuset. Kas pidi asjade käiku veelgi kiirendatama? Kuidas? Kas pidi kellelegi tulema meele ka siin puid hakata raiuma?

Laastatud metsad ja talude lähedusse kaevatud jooksukraavid näisid sel korral olevat kogu õnnetuse haripunktiks. Paranta peremehe saatust luuras hirmuäratavalt hävitatud metsade ja traattökete tagant.

Väliselt oli õieti kõik nagu ennegi. Võis tööpoolest arvata, et Tuunajärvi kaldal elati samal viisil, nagu ennegi. Vara hommikuse koidu ajal hakkasid paukuma jäänud ukсед ning paistma tuled hobusetallide ja lehmalaute härmatunud akendes. Nõnda oli see olnud aastakümnete kestes. Kolm korda päevas kõlasid vaheldumisi söögivaheaja kellad Someril ja Mäkimatkal. Someri kellal oli palju heledam heli, neid polnud võimalik üksteisega ära vahetada. Kirikumõisas polnud kella, samuti ka mitte Tuunal. Kogu päeva kestes tõusis suits korstnatest, alul kõigis taludes, lõpupoole vaid ühes, Someris. Kogu päeva jooksul keedeti kohvi ja kolm tugevat einet. Kirikumõisas sõid valitseja ja õpetaja Nahinen kumbki omaette. Nahiste juures söödi rohkesti piimarooge, putrusid ja jahusuppe. Peale selle tarvitati seeni, kala ja juurvilja. Õpetajaproua oli vaimustatud juurvilja pooldaja ja andis igal kevadel oma koguduse liikmetele tasuta kapsa-, maasika- ja igasuguseid teisi taimi. Aga kui ta kesksuvel sattus kogemata oma annetatud taimi nägema, siis olid nad harilikult peaaegu närtsimas.

Kolmes kihelkonna koolis oli õpetaja proua sisse seadnud õppekõogid ja lootis nende abil söögikorda muuta mitmekesisemaks ja toitu tervislikult kasulikumaks. Kirikumõisas kuivatati, keedeti ja soolati juurvilja talveks. Keldri laes rippusid seened, kalad ja õunad pikkade nõöride küljes. Pangid, toobrid ja vaadid seisisid täidetuna reas ning võõrastevastuvõtliku laua ääres ei puudunud peaaegu kunagi külali-

sed. Perekonnaliikmed palvetasid kordamööda söögilaua juures, nii söögi alguses kui lõpus. Õpetaja asetas oma suured, valged käed üksteise peale, sulges silmad ja kõneles vabalt, harilikult vaid mõned vähesed, kuid tundmusrikkad sõnad. Õpetajaproua luges ta isamajas tarvitusel olnud palvet — väikest neljasalmilist laulukest. Lapsed lugesid ette või õigemini ütlesid peast sama laulukest, kuigi isa neid kõigi abinõudega püüdis mõjutada, et igaüks neist ütleks, mida ta parajasti mõtles ja tundis ning mitte ei korrutaks midagi päheõpitud. See oli rõõmhetkeks isale, kui vanem lastest, kümneaastane Jeremias, kord tõesti algas omaloodud palvet. „Me täname Sind, armas Taevane Isa, et Sa meid täna...“ Nende sõnade juures vaatas laps üles, ja kui ta nägi, kuidas Hagar ja Lydia talle imestusega otsa vahtisid, läks ta näost tulipunaseks ja hüüdis vaid veel kaks sõna „head isu.“ Seepeale pidi ta peaaegu hakkama nutma, ja vanemad pidid ruttama, et talle anda uut tuge. Eine möödus siis lõbusas vestlemises ühe isandaga, kes tol korral juhtumisi kirikumõisas oli külas. Kui ema pudrukaussi teist korda lasi ringi käia, jooksis Jeremias välja kööki ja ei ilmunud enam tagasi. Seepeale tänas isa tema nimel, ja poisile ei tehtud etteheidet, et ta oli jätnud täitmata oma ülesande. Vastuoksa, isa oli tema vastu õrnem kui varem, ning sest ajast peale hakati teda, Jeremias Nahineni, pidama tulevaseks õpetajaks. Ta oli valgejuukseline, inglikahvatu laps, pisut õhetavate silmalauudega. Jeremias sarnanes nii väljanägemise kui ka olemuse poolest isale, Hagar, Lydia ja Ester aga emale. Nad olid tumedajuukselised, alati tegevuses ja rõõmsameelsed. Mõlemad nooremad olid muuhulgas enamasti alati mõne koe-rustükiga ametis. Ent Hagar luges laua juures juba palvet. Õieti oli vaid Ester puhastverd kankaalane, sest tema üksi oli siin sündinud. Oli endastmõistetav, et Nahised olid karsklased. „Nad on nii vooruslikud, et see muutub juba ebavooruslikuks,“ arvas neist Arvo Mäkimatka ja kärsutas nina.

Sylvi Someri köögis valitses linnast päritolev keetja. Valmistati praade ja keediseid, avati konservide karpe. Tühje plekktoose lamas hunnikute kaupa igas nurgas. Kunagi ei puudunud Someri keldris sardiinid, humbrid või mitmesugused juustud. Ka õlut oli alati saadaval. Someri küpsised ja desserdid olid kuulsad kogu kihelkonnas. Lapsed istusid söögitoa nahktoolil, rikkusid toolide messingnaelte päid ja lauakaunistusi ning polnud kunagi rahul söögiga. Irja ei tahtnud süüa muud kui desserte. Lauri ja Liisi ei soovinud juua piima, ning just nendel oli vaja seda juua. Iga suutäie eest pidi ema neile lubama erilise tasu. Isa nõudis, et kõik, mis pandi taldrikule, peab söödama. Kuid tema karmid pilgud kohutasid lapsi seevõrra, et nad hakkasid nutma ning ema pidi lubama kara-

melle, marmelaadi ja küpsiseid, et neid vaigistada. Onu Fedja süles oli Irja imestusväärsest sõnakuulelik. Laps on nii nõrk, laps peab tungivalt sööma, seletas onu, ning kui ta talle pakkus praadi või mune, siis sõi ta. Onu Fedjal oli suurepärane viis lastega ümberkäimises. Ja kui nad katsusid hakata vastu, hakkas ta vestlema, mõtles mõne lookese välja ja kujutas kätega suurt looma, mis tuleb nende laste juure, kes ei taha süüa. See oli siis mõni jõle merevähk või ämblik. Koletisel oli viis kõhna, valget, õudsel pikka jalga ja ühel jalal sõrmus. Sõrmusel oli see mõju, et siis ikkagi koletist üleliia ei kardetud. Siis joonistas onu Fedja oma paberrossikarbi põhjale nii kõhna lapse, et ta koosnes vaid pikist kriipsest: see oli Irja! Seesuguseks muutus see, kes ei söönud. Tik-kude abil kujutas onu siis laudlinal teise lapse. See oli Lauri. Kui Siiri nägi neid pilte, haaras ta piimaklaasi mõlema käe vahele ja jõi selle ühe söömuga tühjaks. Onu Fedjat mõisteti hääle kõla ja käte liigutuste järele, ta sõnu polnud vajagi mõista. Ka isa pidi naerma onu Fedja üle, kui ta nägi selle tempe. Aga siis tõusis ta kiiresti üles ja läks tõsiselt oma teed, nagu kahetseks ta oma naeratamist. Lastetüdruk Liisa naeris nõnda, et ta käskijanna pilk talle pidi tuletama meele, et see kõik ei lähe talle vähematki korda. Proua Sylvi piimvalgele näole kerkis tume puna, millest eraldus pehme udukarv kõrvade ääres: et ometi säärane inetu tüdruk end ka ei häbenenud! Liisa lakkas naermast, nüüd oli ka tema tulipunane näost, kuid oma lopsakas-külanooruslikus iharuses värises ka tema tahtmatult kahvatu võõra läheduses. Varem oli polkovniku kirjutaja vaadanud temale kui lõbusale koerakesele või mingile muule noorele loomale. Nüüd ei pannud ta teda nagu tähelegi, kuid võis märgata, et ta oli teadlik tüdruku lähedusest ja arvestas sellega. Onu Fedja mängis viiulit. Sealjuures ei ulunud mitte ainult koer, vaid ka lapsed, eriti väike Siiri, ning ka ema ei olnud kaugel pisarast. Onu Fedja mängis kahtlematult iseoma pisaraid või oma suurt valu, kes seda võis teada, kuna ju keegi ei saanud temaga kõnelda. Ainult peremehele ei mõjunud mäng, kuna ta mängimise ajal viibis väljaspool kodu.

Mäkimatka söögikell helises ülal kõrgel nagu aisakell. Seda ta ka tõepoolest oligi, sest kui tütar abiellus, võttis ta isegi söögikella vanemate talust kaasa. Mäkimatka heledaheliline kell oli olnud tuntud kogu kihelkonnas. Temal leidusid rootsikeelsed pealkirjad ja vana aastarv. Önnis peremees oli ta omandanud ühes taluga, ning ka praegune omanik pidas teda kaliks. Aga pidas veel kallimaks oma ainukest tüdruku, ja Sylvi sai kella endale. Pealegi kuulsid ju Mäkimatka saunamehed ja sulased oma mullatöödel sama hästi ka aisakella häält, sest Mäkimatka maa-ala polnud ju enam nii suur,

kuna ta peremees oli teda jaganud küll peremale, küll vasakule poole. Evertil, Attel ja Lauril olid juba iseoma talud — puudusid vaid perenaised. Jumal teab, millest see olenes, et Mäkimatka noormehed ei abiellunud. Arvo oli pikki aastaid püüdnud saada sellega toime, kuid sel polnud tagajärge. Lennart vaid oli väljavõtteks. Ta otsis juba talu, et sinna viia oma mõrsjat, Alma Tuunat. Jonni ja Harold — või Haru, nagu teda nimetati, — olid ikka alles kodus. Ei olnud läinud korda neid paigutada mingisse kooli. Ning ka Evert, Atte ja Lauri viibisid kodus, kuigi neil endil olid oma talud. Kummaline suguvõsa, kuidas ta nõnda kokku hoidis. Noormeestel oli vaid kodus isa ja ema juures mugav olla. Kuski ei tunnud end nii vabana, kinnitasid nad, ning polnud nii head lõunasööki.

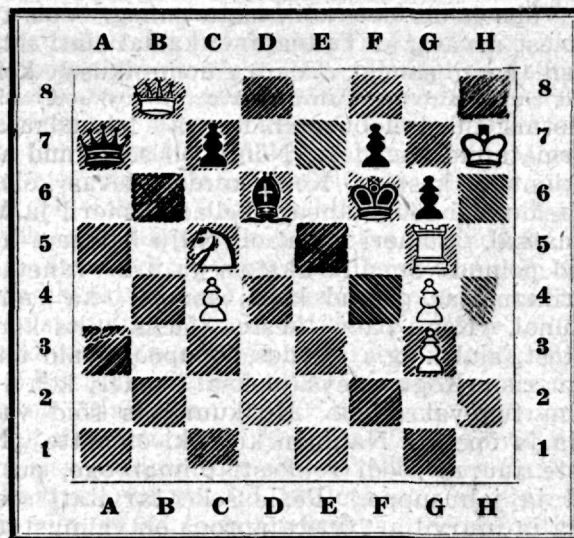
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 69.

Kokku seadnud dr. R. Gross (Riias).

Mustad.

Valged.

Valged: K h7, L b8, V g5, R c5, E c4, g3 ja g4.

Mustad: K f6, L a7, O d6, E c7, f7 ja g6.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendused palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26. krt. 6, A. Burmeisterile.

E. Markson'i ülesande nr. 66 lahendus:

1. L a8—g8, ükskõik,
2. L g8—g4 või —a8 või —g2 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: apteeker K. Pärt (Valgast), Felix Rosenberg, B. Kärner, stud. techn. V. Teppaks ja Evald Karp (Tallinnast), E. Lagsdin (Riiast).

Kaitseliidu 1927./28. eelarveaasta majanduslik aruanne.

11. märtsil 1927. a. kinnitas Vabariigi Valitsus kaitseleidiu 1927./28. aasta eelarve kr. 790.297 suuruses ja 25. mail 1927. a. lisaelarve kr. 221.896 suuruses, seega kujunes 1927./28. aasta eelarve üldse kr. 1.012.193 suuruseks.

Lisaelarve esitamine oli tingitud peaausjalikult sellest, et otsustati tellida veel hädavajalikku varustust, ning 1-st aprillist 1927. a. pandi maksuma uued suurendatud koosseisud ühes palgakõrgendusega.

Eelarvega määratud summast on ette nähtud 36,3% relvade ja laskemoona muretsemiseks, 12,7% kinnisvara soetamiseks, 9,6% õppeala ja kehalise kasvatuse kuludeks ja ülejäänud 41,4% propaganda, majapidamise, kantselei, palkade, varustuse ja muude vähemate kulude katteks.

Ülevaatlikku pilti eelarve täitmise üle pakuvad tabel nr. 1 ja diagramm nr. 1, kusjuures silma paistab võrdlemisi suur ülejääk ja nimelt 38,2% kogu eelarvest.

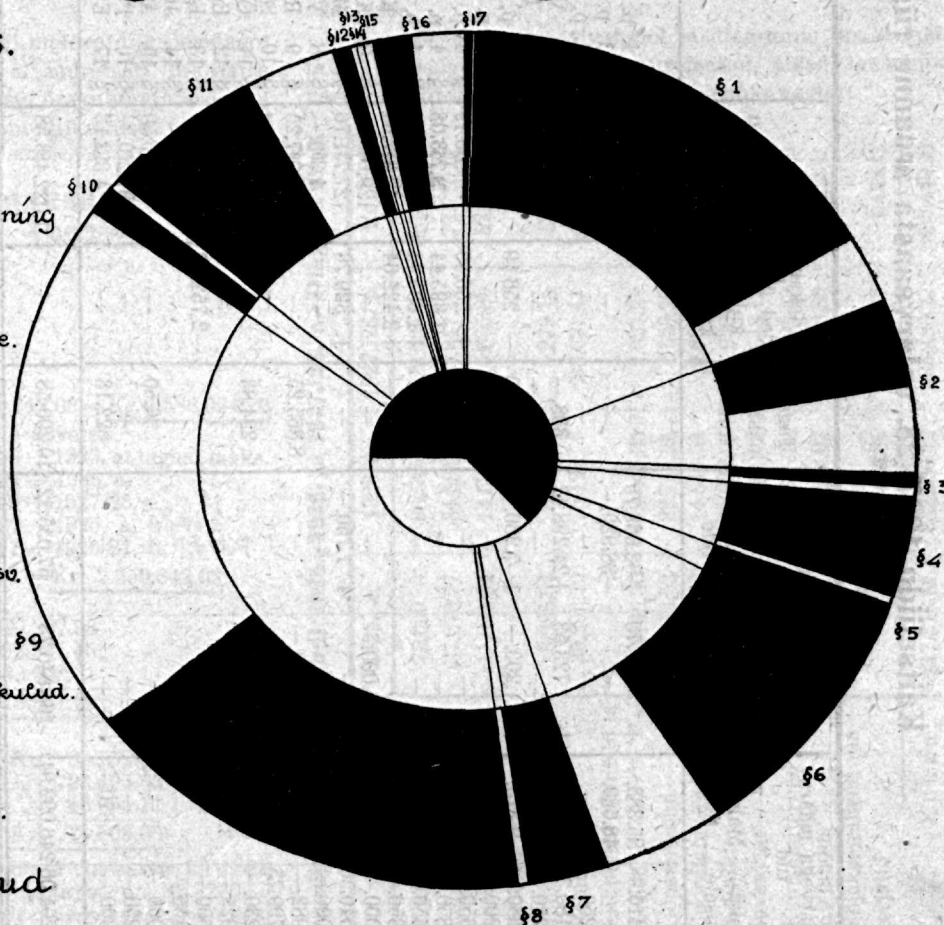
Diagramm nr. 1.

Kaitseliidu majandusline tegevus 1927 a.

Eelarve jaotus.

- § 1 Palgad.
- § 2 Vacustus.
- § 3 Toetusvahad.
- § 4 Sõidu ja veokulud ning räävarahad.
- § 5 Kantselei kulud.
- § 6 Kinnisvara soetamine.
- § 7 Majaapidamine
- § 8 Vallasvara
- § 9 Relvad ja laskemoon
- § 10 Sideabinõud ja tehniline varustus.
- § 11 Õppeala ja kehaline kasv.
- § 12 Esituskulud.
- § 13 Etüseloomuga kulud.
- § 14 Juudiline abi ja kohtukulud.
- § 15 Arstline abi
- § 16 Propaganda.
- § 17 Ettenägemata kulud.

■ - aratavõtatud
□ - ülejääk.

Kaitselidu 1927./28. eelarveaasta aruanne riigilt saadud toetusummade peale.

Tabel I.

Eelarvega määratud		Lisaeelarvega määratud		Tagasi-makstud kulud	Ütekan-ded üle-kulude katteks	K o k k u	EELARVE JAOTUS	1927./28. eelarveaasta jooksul ära tarvitatud		Ülejääk
Keskju-hatusele	Maleva-tele	Keskju-hatusele	Maleva-tele					Keskju-hatus	Malevad	
26.416.—	85.883.—	+	+62.666,75	—	—	182.883.—	1. p. a. Palk	31.980,68	128.062,46	22.839,91
—	48.650.—	—	-38.920.—	—	—	9.750.—	1. p. b. Mitmesugused tasud	356,50	8.860.—	870.—
1.250.—	—	—	—	—	—	1.250.—	1. p. c. Ajutine töäjõud	3.621,09	—	356,50
6.180,31	36.850,69	+	+24.298,47	338.—	—	68.351.—	2. Varustus	3.621,09	30.140,64	34.629,27
1.250.—	5.904.—	—	—	44.—	—	7.188.—	3. Toetusrahad	1.785,87	4.451,75	960,38
2.380.—	9.275.—	+	+ 7.260.—	41,40	—	19.900,21	4. p. a. Sõidud siseriigis	2.522,20	16.584,56	783,45
1.200.—	—	—	—	—	—	1.200.—	4. p. b. Sõidud välisriigis	161,45	—	1.088,55
650.—	—	—	—	—	—	906,19	4. p. c. Ümberpaigutused	906,19	—	—
1.850.—	3.530.—	—	—	78,47	—	3.763,03	4. p. d. Veokulud	1.221,74	2.150,49	390,80
650,50	3.887,50	—	—	+1.695,44	—	6.233,44	4. p. e. Liikumise abinõud	1.246,85	4.986,59	—
4.350.—	11.135.—	—	—	+2.422,64	—	17.947,64	5. Kantseleikukulud	5.628,38	12.319,26	—
114.000.—	—	+	+ 15.000.—	40.—	—	129.000.—	6. Kinnisvara soetamine	82.596,26	—	46.403,74
10.040,50	15.611,50	—	+ 1.750.—	—	—	27.731,76	7. Majapidamine	10.792,74	16.939,02	—
1.000.—	300.—	—	—	+ 329,76	—	1.300.—	8. Vallasvara	194,95	295.—	810,05
225.982.—	1.650.—	—	—	—	—	375.997,25	9. Reivad ja laskemoon	166.261,97	872,29	208.862,99
4.799,75	11.616,25	—	—	—	—	16.415.—	10. Sideabinõud ja tehnil. varustus	4.561,86	13.400,19	3.015,81
89.280.—	8.180.—	—	—	224,83	—	97.634,83	11. Oppeala ja kehaline kasvatus	51.173,42	8.113,36	38.348,06
1.925.—	2.250.—	—	—	—	—	4.175.—	12. Esinduskulud	1.771,66	2.250.—	153,34
10.500.—	—	—	—	—	—	7.747,60	13. Erihüloomuga kulud	5.136,24	—	2.611,36
400.—	—	—	—	-2.752,40	—	40.—	14. Juriidiline abi ja kohtukulud.	—	—	400.—
1.000.—	—	—	—	—	—	1.031,50	15. Arstiline abi	—	—	1.036,50
37.250.—	—	—	—	36,50	—	37.250.—	16. Propaganda	12.941,12	—	24.308,88
1.900.—	1.870.—	—	—	622,13	—	4.392,13	17. Ettetägemata kulud	1.782,72	494,73	2.114,68
544.204,06	246.092,94	+	164.840,78	10.290,58	—	1.022.481,58	K O K K U:	386.643,84	245.358,47	390.481,27

J. Roska
Kindral-major,
Kaitselidu ülem.

T. Pullisaar
Majanduse osakonna pealik

J. Aperson
Van. raamatupidaja.

Käesolev aruanne on raamatutega kooskõlas ja õige.
21. jaanuaril 1929. a.

E. Saulep
Kaitselidu keskjuhatus
revisjoni komisjoni esimees.

Liikmed: **J. Lepp**,
Fr. Ulbopuu.

Aruanne kooskõlas tõendavate dokumentidega ja krediitide raamatuga.
Leitud nähtuste üle märkusteht kokku seatud.

J. Keerd

Riigikontrolli kaitseväe os. van. revident.

15. jaan. 1929. a.

See ülejääk on tingitud peajasjalikult sellest, et eelarveaasta jooksul jäi suurem osa tellitud sõjalisest varustusest kätte saamata.

Ka on ülejääke palkade ja varustuse arvel vakantsete kohtade tõttu koosseisus, ratsareservi tallide mitteehitamise ning kokkuhoidmise tagajärjel teistes väljaminekutes.

Seni on kaitseliidu tarvete rahuldamiseks mitmesugust varandust soetatud üldse 885.449.96 krooni väärtuses, millest 335.480.73 krooni 1927./28. aastal juuremuretsetud varanduse peale langeb.

Uusi relvi on juure soetatud 1927./28. a. kr. 105.847.41 väärtuses ja laskemoona kr. 26.675.20 väärtuses.

Utetest relvadest on juure muretsetud soomusautod, nendele suurtükke, käsitulirelvi ja muud sõjalist varustust, kuna laskemoona on muretsetud suurtükkidele, 9 mm. brovningutele ja püstolkuulipildujatele ja Vene ning Inglise vintpüssidele, mida sõjaministeeriumilt tasu eest saadud.

Relvade korrashoiuks 1927./28. aastal uut varustust juure ei muretsetud, küll aga on seni muretsetud relvade puhastamise abinõudest osa püssivardaid püsside külge paigutatud ja seega püsside väärtust selle summa võrra suurendatud, mis allolevas tabelis kr. 1.279.15 miinusena näidatud.

Uusi rakmeid, nagu püssirihmu, võõrihmu ja muud vähemat varustust, sellel alal on juure soetatud 38.621.11 krooni väärtuses.

Liikumise abinõudega varustati malevaid ja peastaapi juba 1926. a., mistõttu 1927./28. a. muretseti liikumise abinõude jaoks peamiselt uusi osasid ärakulunute asemele ja igasuguseid vähemaid tööriistu liikumise abinõude korrashoiuks kokku kr. 2.557.27 väärtuses.

Ülevaade kaitseliidumaksuna sissetulnud summadest 1927/28 a.

Tabel 2.

Kaitseliidumaksuna sisse tulnud:

1925 a. — Kr. 1.432.852.96
1926 a. — „ 1.013.560.98
1927/28 a. — „ 61.338.15

Kokku: Kr. 2.507.752.09 + 80.342.63 = Kr. 2.588.094.72

Üle kantud keskjuhatause jooksvale arvele:

1925 a. Kr. 2.470.000. — + Kr. 1.781.50 — 1925. a. tagasi maks.
„ 16.153.67 — 1926. a. „ „
„ 10.938.48 — 1927/28. a. „ „
„ 68.87 — 1925. a. 0/0 0/0 „ „
„ 51.400.11 — 1926/27. a. 0/0 0/0 „ „

Kr. 80.342.63 = Kr. 2.550.342.63

Ära tarvitatud eelarve korras:

1925. a. — Kr. 489.377.93
1926. a. — „ 692.321.45
1927/28. a. — „ 632.002.31

Kr. 1.813.901.69

Jääb 1-ks aprilliks 1928. a.:

Riigikassasse Kr. 37.752.09
Jooksvale arvele. „ 723.405.83
Staabi kassasse „ 13.035.11

Kokku: Kr. 774.193.03

Märkus: Tegelikult jäi raha staabi kassasse 1/IV. 28 Kr. 13.305.11, kuid et selles summas on Kr. 270.— läbikäidavaid summasid, siis käesolevas aruandes, missugune käsitab ainult riigilt saadud toetussummasid, see näidatud ei ole.

Õppe- ja spordiabinõusid on juure soetatud kokku kr. 18.539.25 väärtuses.

Sellest summast on õppeabinõude peale välja antud kr. 9.529.79 ja muretsetud selle eest Jaapani ja Vene paukpadruneid, igasuguseid märklehti, filmisid ja muid vähemaid õppeabinõusid, mis välis- ja klassiõppustel vajalikud.

Spordiabinõudest on juure muretsetud kr. 9.009.46 väärtuses suuski, jalg- ja võrkpalle, tõukekuule, kettaid, odasid ja muid spordiabinõusid, mis talispordi ja kergejõustiku alal tarvis on läinud.

Tehnilises varustuses on eelmistel aastatel soetatud varustuse ja sisseseadete korrashoiu ja täiendamise alal ostetud mitmesugust vähemat varustust kr. 3.930.52 väärtuses.

Inventaari alal on muretsetud Väraska laagri paraki jaoks sisseseade, nagu voodid, öökapid, lauad ja pingid ning peastaabil ja mõnel maleval sisseseadet täiendatud.

Üldse on 1927./28. a. inventaari ostetud 6.548.13 krooni väärtuses, kuna kantseleitarbeid on juure muretsetud 723.62 krooni väärtuses.

Kirjanduse alal on juure muretsetud igasuguseid määrustikke, sõjalise ja kehalise kasvatus sisulisi raamatuid kokku 2786 köidet kr. 2.778.86 väärtuses.

Sõjakeemia alal on jätkatud seniseid katseid keemilise sõja hädaohutude paraliseerimiseks.

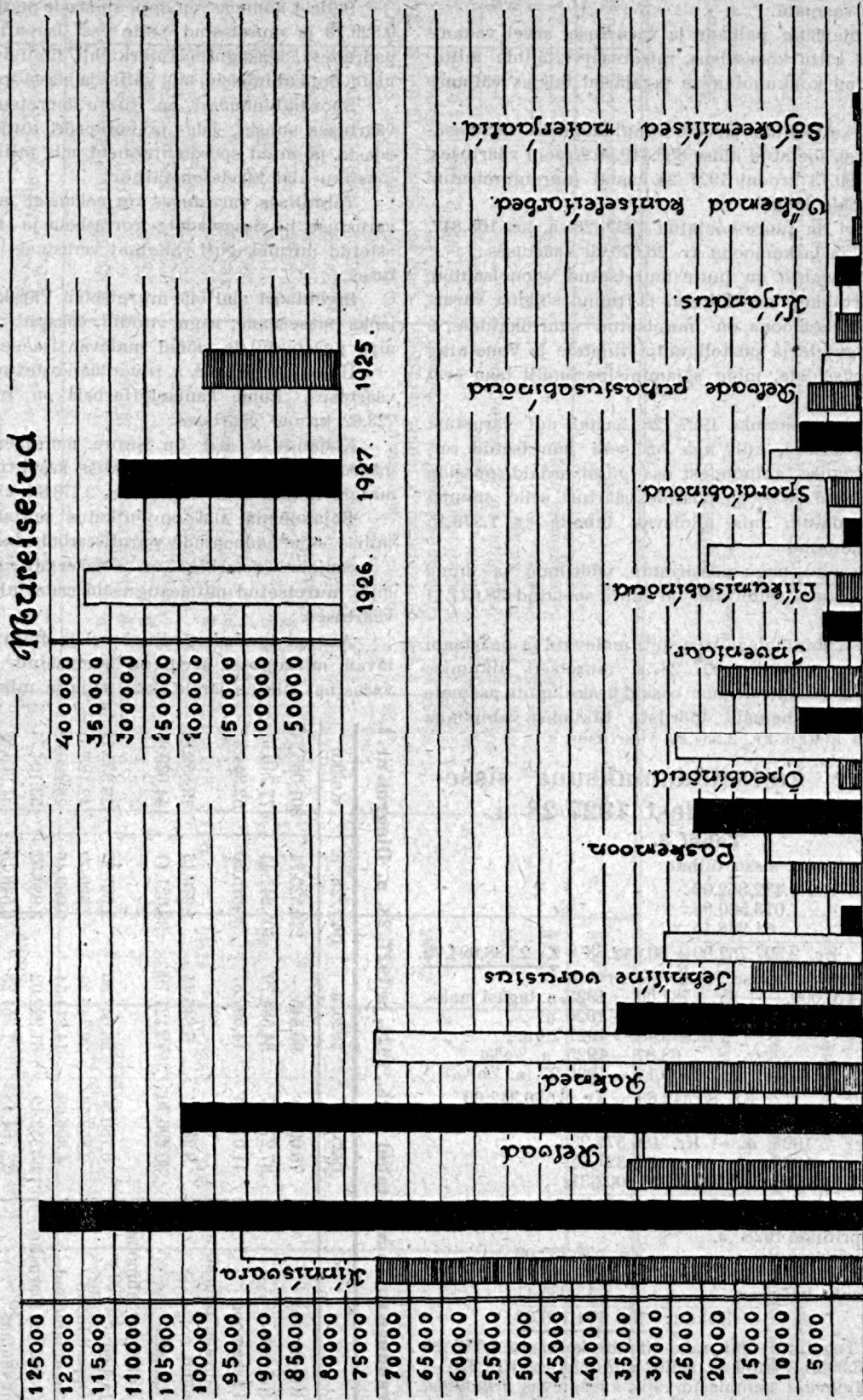
Selleks otstarbeks on sõjakeemilisele laboratooriumile muretsetud mitmesuguseid materjale 1037.77 krooni väärtuses.

Alamal toodud võrdlustabel ja diagramm nr. 2 näitavad, missugusel arvul on muretsetud üldse igasugust varustust liikide järele, kui palju ja mis aastal:

	1925. a.	1926. a.	1927./28. a.	Kokku
1) Kinnisvara	75.000.—	96.545.—	129.520.74	301.065.74
2) Relvad	37.278.77	34.584.79	105.847.41	177.710.97
3) Laskemoon	11.071.54	14.597.57	26.675.20	52.344.31
4) Relvade puhast. abinõud	8.286.54	6.845.45	1.279.15	13.852.84
5) Rakmed	30.296.70	75.121.79	38.621.11	144.039.60
6) Liikumise abinõud ja tarbed	3.750.50	23.047.35	2.537.27	29.335.12
7) Õppeabinõud	2.853.52	29.745.24	529.79	42.128.55
8) Spordiabinõud	4.396.69	14.814.54	9.009.46	28.220.69
9) Tehniline varustus	17.252.19	31.922.02	3.930.52	53.104.73
10) Inventaar	22.794.48	1.951.28	6.548.13	31.273.89
11) Kantseleitarbed	1.512.85	615.62	723.62	2.852.09
12) Kirjandus	2.825.03	2.478.92	2.778.86	8.082.81
13) Sõjakeemilised materjalid	—	400.85	1.037.77	1.438.62
Kokku:	217.318.81	332.560.42	335.480.73	885.449.96

Varanduse soetamise tabel 1925., 1926. ja 1927./28. a. Diagramm nr. 2.

Maitseliidu varandus.

Varanduse aruannet lehitsedes paistab silma, et kaitse-
liitu on mõõdunud kolme aasta jooksul suudetud varus-
tada peaaegu kõiges, mis tema edukaks tööks ja arenemi-
seks hädatarvilik. Majanduslise asjaajamise, arvepidamise
ja aruandmise kord on omandanud stabiilse kuju, kui
välja arvata vähemad tähtsusetud vormivead, mille korral-
damine raskusi ei sünnita. Nimetatud asjaolusid arvesse
võttes võiks öelda, et majandusosakonna töö raskem osa
on tehtud ja jääb järele ainult harilik, igapäevane teh-
niline töö, kuid see ei ole kaugelki nii.

Töö majandusalal mitte ei vähene, vaid isegi kasvab,
sest nüüd, kus enam-vähem lõpule viidud on nii öelda
põhjapanev töö, tuleb tungida detailidesse, mistõttu
üles kerkivad hoopis uued mured ja ülesanded.

Kõige suuremaks mureks majandusalal on praegu,
kuidas saada kaitseleidi igaaastaste tarvete rahuldami-
seks vajalisi sissetulekuid, sest kaitseleidumaksuna sisse-
tulnud summad lõpevad täielikult 1-ks aprilliks 1929.
a. Nimetatud summadega oleme läbi saanud neli aastat,
ehk need summad küll ainult kahe aasta peale ette näh-
tud olid. Käesoleva aruande kokkuseadmise ajaks ei
ole veel selgunud, missugusel teel rahaküsimus lõpli-
kult laheneb, kuid mõtete vahetused on sel alal käi-
mas.

1927./28. a. rahaline arvepidamine on riigikontrolli
poolt revideeritud ja aruanne dokumentidega ja raama-
tutega kooskõlas leitud, mille kohta aruandel vastav
märkus. Revideerimise tulemuste kohta on kokku seatud
märkuste leht nr. 2004, millest näha, et arvepidamises
olulisi eksitusi ei ole, välja arvatud tähtsusetud vormi-
vead, missugused kõrvaldatud.

Samuti on varade arvestamine ja aruanne revideeri-
tud keskjuhatusel revisjoni komisjoni poolt.

Väljavõtte revisjoni komisjoni aktist nr. 119.

„Aja jooksul 3. detsembrist 1928. a. kuni 21. jaanua-
rini 1929. a. revideeris kaitseleidi keskjuhatusel rev. kom.
koosseisus: esimees E. SAULEPP, liikmed F. UIBOPUU
ja J. LEPP kaitseleidi peastaabi 1927—1928. a. varandus-
likku ja rahalist aruannet.

Et riigikontrolli poolt rahaline aruanne ja raamatud
juba revideeritud, ei kutsutud välja riigikontrolli esin-
dajat.

Kassaraamatuid, niihästi riiklike kui ka erasum-
made peale ja krediitide raamatuid komisjon enam doku-
mentidega ei võrrelnud, sest riigikontroll oli need juba
revideerinud.

Kassaraamat riiklike summade peale lõpeb 1. april-
liks 1928. a. ülejäägiga — seitsesada kolmkümmend kuus-
tuhat seitsesada kümme kr. 94 senti (kr. 736.710.94) ja
nimetatud summa on kooskõlas aasta aruande ja kredii-
tide raamatuga.

Kassaraamat erasummade peale lõpeb 1. aprilliks
1928. a. ülejäägiga kümnetuhat üheksasada kuuskümmend
üks krooni 91 senti (kr. 10.961.91) ja on kooskõlas aru-
andega.

Vararaamatute sissekanded ülnimetatud aja eest
dokumentidega võrreldi ja aruanne on kooskõlas nime-
tatud raamatute seisuga 1. aprilliks 1928. a.“

Kaitseleidi peastaabi majanduse osakond.

Kaitseleidi varanduse seis 1. IV. 28.

Tabel nr. 5.

Sularaha Kaitseleidi eridepo- siitarvel	37.752.09		Kapital	1.969.445.69	
Sularaha jooksval arvel Nr. 675	825.06		Varanduse kustutuse kapital .	94.647.06	2.064.092.75
„ „ „ Nr. 5366	728.580.77				
„ „ staabi kassas	13.305.11				
„ „ erasummad	10.961.91				
„ „ malevate „	52.646.77	838.071.71			
Eelmistel aastatel soetatud va- randus	663.408.20				
1927/28. aasta jooksul soetatud varandus	283.079.15	946.487.35			
Võlgnikud	66.465.—	66.465.—			
Saldo	213.068.69	213.068.69			
		2.064.092.75			2.064.092.75

Kaitseliidu 1927./28. a. arvete läbikäigud ja seis.

Tabel nr. 8.

Jrk. nr. nr.	Arvete nimetus	LÄBIKÄIK		SALDO		Kulude ja tulude arve		BILANSS	
		Debet	Kredit	Debet	Kredit	Kulud	Tulud	Aktiva	Passiiva
1	Kaitseliidu eridepositaarve	1.137.752,09	1.100.000,—	37.752,09	—	—	61.338,15	37.752,09	—
2	Jooksev arve № 675	833.209,80	832.387,74	825,06	—	—	—	825,06	—
3	Jooksev arve № 5366	768.711,21	46.130,44	722.580,77	—	—	—	722.580,77	—
4	Kassa arve	648.624,57	635.314,46	13.305,11	—	—	—	13.305,11	—
5	Erasummade arve	15.805,99	4.844,08	10.961,91	—	—	—	10.961,91	—
6	" malevates	193.408,16	140.761,39	52.646,77	—	—	—	52.646,77	—
7	Läbikäidavate summade arve	74,05	344,05	—	270,—	—	—	—	—
8	Palga arve	182.883,—	160.044,09	22.839,91	—	—	—	—	—
9	Mümesuguste tasude arve	9.730,—	8.860,—	870,—	—	—	—	—	—
10	Ajutise tööjõu arve	1.250,—	356,50	893,50	—	—	—	—	—
11	Varustuse arve	68.391,—	33.761,73	34.629,27	—	—	—	—	—
12	Toetusraha arve	7.198,—	6.237,62	960,38	—	—	—	—	—
13	Sõitude arve siseriigis	19.900,21	19.106,76	793,45	—	—	—	—	—
14	" välisriiges	1.200,—	161,45	1.038,55	—	—	—	—	—
15	Ümberpaigutuste arve	906,19	906,19	—	—	—	—	—	—
16	Veokulude arve	3.763,03	3.372,23	390,80	—	—	—	—	—
17	Liikumise abinõude arve	6.233,44	6.233,44	—	—	—	—	—	—
18	Kautselei kulude arve	17.947,64	17.947,64	—	—	—	—	—	—
19	Kinnisvara arve	129.000,—	82.596,26	46.403,74	—	—	—	—	—
20	Majapidamise arve	27.731,76	27.731,76	—	—	—	—	—	—
21	Vallasvara arve	1.300,—	489,95	810,05	—	—	—	—	—
22	Relvide ja laskemoona arve	375.997,25	167.134,26	208.862,99	—	—	—	—	—
23	Sideabinõude arve	16.416,—	13.400,19	3.015,81	—	—	—	—	—
24	Õppeala ja keh. kasv. arve	97.634,83	59.286,77	38.348,06	—	—	—	—	—
25	Esinduskulude arve	4.175,—	4.021,66	153,34	—	—	—	—	—
26	Eriiseloomuga kulude arve	7.747,60	5.136,24	2.611,36	—	—	—	—	—
27	Juridilise abi ja kohtukulude arve	400,—	—	400,—	—	—	—	—	—
28	Arstlise abi arve	1.036,50	—	1.036,50	—	—	—	—	—
29	Propaganda arve	37.250,—	12.946,12	24.303,88	—	—	—	—	—
30	Eitenägemata kulude arve	4.392,13	2.277,45	2.114,68	—	—	—	—	—
31	Debitoreide, kreditoride arve	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Varand. kustutuse kapitali arve	—	—	—	—	—	—	—	—
33	Kapitali arve	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Tagasimastatud kulud	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Jooksva arve 0/0/0	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Eelimate aastate varandus	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Erasummade eest mureisetud varandus	—	—	—	—	—	—	—	—
38	1927. a. saldo	—	—	—	—	—	—	—	—
39	Ülejääk sularahas	—	837.801,71	—	837.801,71	—	—	—	—
40	Eelarve ülejääk	—	390.481,27	—	390.481,27	—	—	—	—
		4.620.069,45	4.620.069,45	1.228.552,98	1.228.552,98	809.533,73	809.533,73	2.064.092,75	2.064.092,75

Käesolev aruanne on raamatutega kooskõlas ja õige.
21. jaanuaril 1929. a.

E. Saulep,
kaitseliidu keskkubatuuse
revisjoni komisjoni esimees.

Liikmed: J. Lepp
Fr. Uibo puu

J. Roska,
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

T. Pullisaar,
majanduse osakonna
pealik.

J. Aperson,
van. raamatupidaja.

Kaitseliidu kulude ja tulude arve 1927./28. eelarveaastal.

Tulud.

Kulud.

Mitmesugused kulud staabis (erasummad)	4 844.08	Kaitseliidumaksuna sisse tulnud	61.338.15
" " malevates	140.761.39	Erasummad staabis	8.977.23
Palkadeks	160.043.09	" malevates	143.892.18
Mitmesugusteks tasudeks	8.860.—	Läbikäidavad summad	270.—
Ajutise tööjõu peale	356.50	Tagasimakstud kulud	10.938.48
Varustuse rahadeks	33.761.73	Jooksvate arvete pealt saadud %/0	51.400.11
Toetusrahadeks	6.237.62	1928/29. a. eelarveaasta peale ettetehtud kulud	36.569.74
Sõidukuludeks siseriigis	19.106.76		313.385.89
" välisriigis	161.45	Kulusummade eest muretsetud varandus.	
Ümberpaigutuse rahadeks	906.19	Liikumisabinõud	2.537.27
Veokuludeks	3.372.23	Kantseleitarbed (maj. var. II)	723.62
Liikumise abinõude peale	6.233.44	Kinnisvara	71.065.74
Kantselei kuludeks	17.947.64	Inventaar (maj. var. I)	6.548.13
Kinnisvara soetamiseks	82.596.26	Relvad	Kr. 105.847.41
Majapidamiseks	27.731.76	Laskemoon	" 26.675.19
Vallasvara soetamiseks	489.95	Relvade puhastamise abinõud	" 1.279.15
Relvade ja laskemoona soetamiseks	167.134.26	Rakmed	" 38.621.11
Sideabinõude soetamiseks	13.400.19	Tehniline varustus	3.930.52
Õppe- ja spordiabinõude soetamiseks	59.286.77	Õppeabinõud	Kr. 9.529.79
Esinduskuludeks	4.021.66	Sporidiabinõud	" 9.009.47
Eriiseloonnuga kuludeks	5.136.24	Kirjandus	" 2.778.86
Propaganda kuludeks	12.941.12	Sõjakeemilised materjalid	
Ettenägemata kuludeks	2.277.45	Erasummade eest muretsetud varandus	283.079.15
Amortisatsioon	31.925.95	Saldo	213.068.69
			809.533.73

Kaitseliidu peastaabi erasummade kulude ja tulude arve 1927/28. a. peale.

Kulud.

Tulud.

Lisatööde tasu	2.192.—		Kaitseliidu maja korteri ütri- dest	1.342.39	
Majavalitseja tasu	225.—		Annetused	7.000.—	
Tagasimakstud „Kaitse Kodule“	2.081.47		Jooksva arve ja laenude 0/0%	482.93	
Muud vähemad kulud	345.61	4.844.08.	Muud juhuslikud tulud	151.90	8.977.22
1927/28. a. ülejääk	—	4.133.14			
		8.977.22			8.977.22

Teatame, et 1. jaan. 1929. a. oleme

McCORMICK'U

põllutööriistade, koris-
tamismasinade, mooto-
rite, traktorite j. n. e.
ainuesinduse Eestis

A.-S.

TALUR'ile

Tallinn,

Merepuiestee nr. 12,
Inseneri tänava nurgal,

ü l e a n n u d.

INTERNATIONAL HARVESTER
COMPANY CHICAGO U. S. A.

Teatame, et oleme 1. jaan. k. a. pari-
mate ja maailmakuulsate Ameerika**McCORMICK'U**

põllutööriistade, koris-
tamismasinade, mooto-
rite, traktorite j. n. e.

ainuesinduse Eestis
enda peale võtnud.

A.-S. «TALUR»

Tallinn, Merepuiestee nr. 12,
Inseneri tänava nurgal.